

PRÁVNICKÁ FAKULTA ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Radvan Nováček

2014

PRÁVNICKÁ FAKULTA ZÁPADOČESKÉ UNIVERZITY

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Studijní program: Právo a právní věda

Obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Radvan Nováček

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jan Kocina Ph.D.

2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Trestní odpovědnost právnických osob*“ vypracoval samostatně za použití literatury a pramenů uvedených v příložené bibliografii.

.....

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
1. Úvod	2
2. Základní pojmy	3
2.1. Pojem právnické osoby	3
2.1.1 Teorie koncepce právnických osob	5
2.1.1.1. Jednání právnické osoby	8
2.1.1.2. Právní osobnost právnické osoby	9
2.1.2. Právní osobnost právnické osoby	9
2.2. Trestní odpovědnost	10
2.2.1. Individuální a kolektivní trestní odpovědnost	12
2.2.2. Koncepce odpovědnosti právnických osob	14
3. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v ČR	17
3.1. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti	17
3.1.1. Trestní odpovědnost právnických osob v mezinárodních dokumentech	18
3.1.2. Cesta prostřednictvím trestního práva	19
3.1.3. Cesta správního trestání	20
3.1.4. Shrnutí	21
3.2. Návrh zákona z roku 2004	21
3.3. Zákon č. 418/2011 Sb.	23
4. Trestní odpovědnost právnických osob v ČR	25
4.1. Pojednání o zákonu včetně systematiky	25
4.2. Právnická osoba coby subjekt trestní odpovědnosti	29
4.3. Přičitatelnost	35
4.4. Sankce – tresty a ochranná opatření	40
5. Trestní odpovědnost právnických osob v zahraničí	46
5.1. Historický exkurz do anglosaského právního systému	46

5.2.	Historický exkurz kontinentálního právního systému.....	48
5.3.	Slovensko	51
5.3.1.	Legislativní vývoj sankcionování právnických osob ve Slovenské republice	51
5.3.2.	Současný zákon 224/2010 Z.z.	56
5.3.3.	Nový návrh trestní odpovědnosti právnických osob	59
6.	Závěr	65
7.	Resumé.....	68
8.	Seznam literatury	69

Seznam použitých zkratek

LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších ústavních zákonů
TrZ předpisů	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TrŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
ObčZ předpisů	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ předpisů	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
ČR	Česká republika
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie

1. Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je právní realitou již delší dobu v mnoha státech světa. Do českého právního řádu však byl tento právní institut začleněn až relativně nedávno, a to zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2012.

Jedná se o - svým způsobem - pro český právní řád „revoluční“ právní úpravu, neboť až do úpravy zmiňovaným zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v České republice de facto platila starořímská zásada „*societas delinquere non potest*“ – tedy zásada, že právnické osoby se trestného činu dopustit nemohou. Jestliže byla dříve trestní odpovědnost výlučně spojena s jednotlivou fyzickou osobou, zákon o trestní odpovědnosti trestní odpovědnosti právnických osob zavádí do českého právního řádu jakousi odpovědnost kolektivní.

Trestní odpovědnost právnických osob je tak i dnes, více jak dva roky po zavedení tohoto institutu do českého právního řádu, často diskutovaným a kontroverzním tématem.

Cílem této diplomové práce je přiblížit právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob zavedenou v právním pořádku České republiky a její srovnání v rámci mezinárodní komparace s právní úpravou tohoto institutu ve Slovenské republice. První část práce se přitom zaměřuje na vysvětlení základních pojmů a principů trestního práva ve vztahu k tématu diplomové práce a rovněž pojednává o právním institutu právnické osoby jako takové. Další kapitoly přibližují historický vývoj zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice a zaměřují se na současnou právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob. Diplomová práce rovněž obsahuje srovnání se zahraniční právní úpravou trestní odpovědnosti právnických osob, a to s důrazem na úpravu odpovědnosti právnických osob ve slovenském právním řádu.

2. Základní pojmy

Samostatné pojmy „právní osoba“ a „trestní odpovědnost“ a jejich spojení jsou stěžejními prvky k pochopení celého konceptu trestní odpovědnosti právnických osob. Jelikož v této práci budu opakovaně pracovat s výkladem pojmů právní osoba a trestní odpovědnost, uvedené pojmy blíže vysvětlím tak, aby bylo následně možné identifikovat jejich vzájemný vztah. V této kapitole přitom bude v nezbytné míře reflektována skutečnost, že od 1. 1. 2014 platí na území České republiky nová kodifikace soukromého práva. Jelikož ovšem ZTOPO vstoupil v účinnost začátkem roku 2012, po dobu dvou let platil společně s dřívější úpravou soukromého práva. Vždy proto krátce zmíníme, jakým způsobem s vybranými instituty pracovala koncepce minulé, ale i aktuálně platné právní úpravy.

2.1. Pojem právnické osoby

Právnické osoby jsou vedle osob fyzických jedním ze dvou základních právních subjektů. Právnické osoby jsou přitom odbornou literaturou nejčastěji charakterizovány jako umělé, právem vytvořené útvary, jež jsou, obdobně jako osoby fyzické, „vybaveny“ různými druhy právních způsobilostí, především však vlastní právní subjektivitou.¹ Mohou být tedy nositeli subjektivních práv a povinností. Ve své podstatě se jedná o právní konstrukt, který umožňuje skupině osob, ale v určitých případech i osobě jedné ve formě unipersonální právnické osoby, založit za nějakým účelem jiný subjekt, který vůči třetím stranám vystupuje jako subjekt zcela samostatný.

Samotné kořeny institutu právnické osoby sahají (jak je tomu ostatně, dovolují si říci, u většiny moderních soukromoprávních institutů) až k římskému právu. Tehdejší právnické osoby ovšem byly upraveny jako konkrétní a individuální instituty, římské právo tedy neznalo institut obecné úpravy právnických osob. Navíc ani pojetí jejich subjektivity nebylo tak komplexního charakteru. Kořeny konceptu právnických osob tak, jež známe dnes, lze nalézt ve Velké Británii a Holandsku 17. a 18. století a zcela

¹ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1., s. 796,

integrálně souvisí s rozvojem raného kapitalistického systému a rovněž s realizací zámořských výprav. Tehdejší obchodní společnosti vznikaly za účelem agregace finančních i materiálních prostředků, rovněž s cílem přenesení odpovědnosti za rizika spojená s velkými kapitálovými projekty a v neposlední řadě rovněž se vznikem prvních novodobých soukromoprávních kodexů.² Přelom 18. a 19. století, tedy období, kdy byly dotvářeny první komplexní právní systémy, přináší v tehdejších vyspělých ekonomikách zcela zásadní zlom k dnešnímu pojetí právnických osob, přičemž dochází k opouštění statusového chápání právní subjektivity. Postupně tak právnické osoby nabývají vysokého stupně právní samostatnosti, přičemž řada precedenčních soudních rozhodnutí, především ve Spojených státech, jim postupně přisuzuje stále širší katalog práv, v mnoha ohledech srovnatelných s osobami fyzickými, přičemž v rámci konkurenceschopnosti se postupně ve většině tehdejších vyspělých kapitalistických zemí vytvářely podobné podmínky pro právnické osoby, především pak pro obchodní společnosti, a řada dalších zemí tak přijímala podobnou legislativu³.

Měli bychom se ovšem především zaměřit na to, jak je pojem právnické osoby vymezen v českém právním řádu. Před 1. lednem 2014, kdy vstoupila v účinnost rekodifikace českého soukromého práva, bychom vymezení právnické osoby hledali v jakémkoliv českém zákoně velmi obtížně. Právní úprava byla kusá, roztržitá a bylo potřeba vycházet z několika právních norem, samozřejmě především ze zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a jejich širšího výkladu i praktické aplikace. V aktuálně platném kodexu soukromého práva, jímž je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), lze nalézt v § 18 již zmíněné vymezení dvou možných druhů osob – fyzických a právnických. V § 20 odst. 1 pak nalezneme definici právnických osob. Tento stanoví, že: „*právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.*“. Dále pak stanoví, že právnická osoba může mít jen a pouze ta práva a povinnosti, jež se slučují s její právní povahou. Lze doplnit, že současné české právo, respektive tedy aktuálně platný občanský zákoník, nijak neřeší některé sporné prvky, jichž se dotýkají teorií uvedených

² HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003, 107 s. ISBN 80-717-9790-1., s. 2-3.

³ MICKLETHWAIT, John a Adrian WOOLDRIDGE. *The company: A Short History of a Revolutionary Idea*. New York: Modern Library, 2005, 227 s. Modern Library Chronicles. ISBN 978-081-2972-870., s. 4-5,

dále v této kapitole. Naopak se pragmaticky omezuje na vymezení klíčových definičních znaků a nesporných prvků.

Český právní řád, stejně jako právní řády zahraniční, přitom zná několik desítek různých druhů právnických osob, které se liší v řadě charakteristik, jako je účel a způsob založení či vnitřní principy fungování. Pro všechny přitom platí některé minimální náležitosti, například povinnost být zapsán ve veřejných rejstřících, mít název, sídlo a požadovanou organizační struktury a orgány. § 118 NOZ obsahuje důležitou informaci o tom, že právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku. Různé právní předpisy přitom upravují vznik a zánik konkrétních druhů právnických osob. Toto však přesahuje záměr této kapitoly, byť jak se později v této práci dozvíme, nejkrajnějším důsledkem trestné činnosti právnických osob může být i jejich zánik formou nařízené likvidace.

2.1.1 Teorie koncepce právnických osob

Jelikož právnické osoby jsou čistě právním fenoménem, zcela přirozeně se staly předmětem zájmu teoreticko-právních disciplín. Jedná o fenomén, který se zcela logicky nemůže prolínat s jinou vědní disciplínou, proto je prostor, který právo ponechává pro jejich zkoumání, velmi rozsáhlý. Právní teoretici tak postupně vytvořili několik koncepcí, jak existenci právnických osob nahlížet, přičemž mezi nejvíce přijímané patří teorie fikce a teorie reality. Obě přitom reprezentují určité převládající paradigma, jenž panovalo v období, v němž vznikaly.

2.1.1.1 Teorie fikce

Teorie fikce je historicky starší a vychází z principů přirozeného práva, tedy koncepce nabírající na síle od závěru 18. století a kladoucí důraz na osobu člověka a nedotknutelnost jeho práv, a vedle dalšího je založena na pojmání právnických osob jako etické kategorie. Vnímá právnickou osobu jako uměle vytvořenou konstrukci, respektive fiktivně vytvořený subjekt⁴. Dle této teorie může být tedy jedinou reálně

⁴ HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003, 107 s. ISBN 80-717-9790-1., s. 6,

existující osobou osoba fyzická. Přesto však pod tlakem společenské poptávky přiznává právní subjektivitu i jinému subjektu než fyzické osobě, tedy právníkům osobám, byť tuto subjektivitu chápe jako fiktivní konstrukt vypracovaný v podstatě ve formě „kopie“ subjektivity lidské bytosti a nemající základ ve společenské realitě. Právě proto také hraje při tvorbě právníků osob stěžejní roli právo, neboť teprve prostřednictvím práva dochází k určitému „přenosu“ právníků osoby do reality. Z teorie fikce přitom dodnes vychází většina koncepcí právníků osob, a to jak v zahraničním, tak v českém právu.⁵

2.1.1.2 Teorie reality

Alternativou k teorii fikce je pak teorie reality, která se postupně etablovala v 19. století. Jak už její název sám napovídá, pojímá právníkou osobu jako subjekt či organizační útvar reálně existující, jako samostatnou a neodvozenou kategorii osob, byť pouze v mezích práva jako vědní disciplíny, které jejich existenci bere relevantně na vědomí. Jelikož v případě právníků osob absentuje nějaký hmotný fyzický substrát, pokud se přirozeně nebavíme o věcech hmotných, které se z nějakého důvodu dostávají do držení právníků osoby, právo ani nemůže mít ambici vynutit si uznání právníků osob mimo právo samotné. Je ovšem potřeba dodat, že i teorie reality, respektive většina jejich zastánců, respektují skutečnost, že existují určité determinanty či fenomény, jejichž existence samotná vede k nutnosti jejich vymezení v platném právu⁶. A pokud právo nedokáže reagovat dosti pružně, reálný život si stejně nalezne cesty, jak tyto nějakým způsobem, byť hraničícím s platným právem nebo jej dokonce překračujícím, reflektovat. V případě českého práva platí, že ač jeho doktrína vychází z teorie fikce, u některých specifických druhů právníků osob si vynutila naléhavost jejich existence, potřeba zachování jejich primárních zájmů a zcela specifické podmínky dané situace reakci zákonodárce a reflektování jejich existence v platném právu.⁷ Pokud bychom měli být konkrétní, jedná s například o existenci zcela specifické a právníků osoby – národního podniku – v českém právním řádu, jenž se přitom zcela vymyká jeho

⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I - Obecná část (§1 - 654): komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299., s. 157-158

⁶ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právníků osob*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právníká fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jirí Jelínek, CSc., s. 12.

⁷ HURDÍK, Jan. *Právníků osoby a jejich typologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003, 107 s. ISBN 80-717-9790-1., s. 6

koncepti a jediný důvod její existence je právě a jen nutnost vyslyšet reálnou potřebu a zcela specifické právní okolnosti v případě jedné unikátní právnické osoby.⁸

2.1.1.3 Moderní teorie právnických osob

Výše uvedené teorie fikce a teorie reality představují jakýsi pomyslný počátek toho, jakým způsobem se právní teorie snažila vyrovnat s problematikou právnických osob. Obvykle také bývají označovány jako tzv. klasické teorie. Právní věda ovšem zcela přirozeně neustrnula na závěrech, které byly zformulovány na přelomu 18. a 19. století, takže postupně začaly vznikat nové teoretické koncepty, rozvíjející ty předchozí. Ty současné bývají označeny jako teorie moderní nebo případně novodobé. Pro ilustraci lze uvést tzv. zájmovou teorii právnických osob, která se zaměřuje na problematiku právnických osob především optikou ekonomickou, dále pak koncepci právnických osob jakožto syntézy právních pravidel, jenž vnímá právnickou osobu primárně jako shluk norem a pravidel a ve své podstatě v mnohém rozvíjí především teorii fikce, dále pak teorii přičitatelnosti, jenž vychází ze závěru, že organizovanou skupinu lidských bytostí lze uzнат za přičitatelný subjekt práva povinností a tím vzniká právnická osoba, rovněž teorii odvozených právních způsobilostí, konstatující že každý právní útvar má ve své podstatě umělou povahu a odlišuje stupeň právní subjektivity, kdy nejvyšší úroveň je přiznána fyzickým osobám a její jakýsi omezený derivát pak osobám právnickým, a nakonec například i mocenskou teorii vnitřní organizace, která vnímá právnickou osobu primárně jako organizovaný útvar charakteristický jistou unikátní vnitřní strukturou a tuto zkoumá společně s mocenskými vztahy v rámci této struktury. Můžeme přitom doplnit, že v současnosti lze rovněž sledovat konceptuální dělení na právnické osoby soukromoprávní a veřejnoprávní. A to podle toho, zda jsou založeny přímo zákonem nebo způsobem odvozeným ze zákona a za účelem plnění vymezených veřejných zájmů, nebo naopak vznikají z iniciativy subjektů spadajících do soukromé sféry. Ač z pohledu teorie právnických osob mají obě skupiny právnických osob obdobné charakteristiky, toto dělení se promítá do jiných právních odvětví a je potřeba dodat, že i ZTOPO reflektuje odlišné společenský účel obou uvedených skupin, takže nejdůležitější veřejnoprávní právnické osoby vyjímá ze své příslušnosti, neboť tyto principiálně podléhají jiným nástrojům veřejnoprávní kontroly a sankcionování a navíc i

⁸ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I - Obecná část (§1 - 654): komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299., s. 158

jejich potrestání by nesplnilo zákonem zamýšlení cíl, čemuž se budeme širěji věnovat v následujících kapitolách^{9, 10}.

2.1.1. Jednání právnické osoby

Problematika jednání právnických osob a jeho konceptualizace je zcela krucióální pro uchopení existence právnických osob v celém systému práva i jejich faktickou existenci. Ať už se totiž přikloníme spíše k teorii reality či teorii fikce, v každém případě je potřeba vyřešit, jakým způsobem vlastně právnické osoby jednání navenek. Nejedná s přitom o problém marginální, neboť se následně prolíná do dalších oblastí práva, například závazkového práva.

V českém právu přitom v době nedávno minulé platila poměrně paradoxní a komplikovaná situace, kdy právní řád rozděloval jednání na právní jednání jménem právnické osoby a dále právní jednání za právnickou osobu. V případě prvním přitom právnická osoba vlastně činila právní úkony sama, naopak v případě druhém za ní jednal oprávněný zástupce v mezích a v rozsahu oprávnění, které mu bylo v nějaké formě uděleno, ať už vnitřním předpisem, anebo v jiné formě. Je přitom nasnadě, že i v případě jednání jménem právnické osoby na tuto činila právní úkony nějaká osoba fyzická.

Dle aktuálně platné právní úpravy v NOZ nicméně platí, že fyzické osoby jednají za právnickou osobu na základě zákonného zastoupení. Právnická osoba tedy nemůže jednat sama, ale vždy musí být zastoupena. Nejčastěji statutárním orgánem, respektive tedy jeho členy. Současně je možné, aby členem statutárního orgánu byla právnická osoba. Ta je pak substitučně zastoupena svým statutárním orgánem nebo jiným zástupcem. Právnickou osobu ale mohou zastoupit i její zaměstnanci či osoby v obdobném postavení, jak stanoví § 166 NOZ. V tom případě je rozsah a charakter jejich zmocnění určen tím, jakou vykonávají funkci či jak jsou zařazeni v rámci organizační struktury právnické osoby. Výslovně je přitom uvedeno, že důležitý je stav, který se jeví navenek, tedy vůči subjektům, jež detailně neznají vnitřní podmínky

⁹ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jirí Jelínek, CSc., s. 13-14.

¹⁰ HURDÍK, Jan. *Právnické osoby a jejich typologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003, 107 s. ISBN 80-717-9790-1., s. 24-34,

právnícké osoby. Cílem tohoto doplnění je ochrana dobré víry třetích osob, po nichž nelze objektivně chtít detailní znalost podmínek, které panují v rámci dané právnícké osoby. Vychází se tedy například z toho, jaké pravomoci lze objektivně očekávat u zaměstnance na obdobné pozici, aniž by třetí strany byly zatíženy nutností zjišťovat, zda v individuálních podmínkách dané organizace toto platí rovněž. Lze tedy shrnout, že aktuálně platná právní úprava obsažená NOZ zjednodušila koncept jednání právníckých osob, čímž zároveň do budoucna předchází některým výkladovým a aplikačním problémům.

2.1.2. Právní osobnost právnícké osoby

Právní osobnost či subjektivita obecně představuje schopnost jakéhokoliv osoby vystupovat jako samostatný subjekt práva a být nositelem práv a povinností. Platné české právo používá termín právní osobnost, jenž je vymezen v § 15 NOZ. Subjektem práv a povinností tedy může být pouze osoba, které právo přiznává právní subjektivitu, tedy fakticky oprávnění vystupovat jako subjekt právních vztahů, disponovat svými právy i povinnostmi a činit právní úkony. Důležité přitom je, že právní osobnost je absolutní kategorií a nikdo se jí nemůže vzdát, a to ani částečně. Jednání, jímž by toto učinil, by bylo považované za neplatné. V § 18 NOZ je dále uvedeno, že právní osobnost mají fyzické i právnícké osoby. Pokud se blíže podíváme na obsah důvodové zprávy k NOZ, zjistíme, že tento zákon určitým způsobem „změkčil“ právní úpravu upravující právní osobnost takového právního útvaru. Ačkoliv ponechává v platnosti úpravu, podle níž je právníckou osobou subjekt, který za právníckou osobu prohlásí zákon. Vedle toho ale právní osobností disponují i subjekty či organizované útvary, u nichž je zřejmé a nepochybné, že takovou právní osobnost mají. Důležitým předpokladem právnícké osoby je nicméně její charakter jakožto organizovaného útvaru.¹¹

Některá právní odvětví pak vymezují vlastní pojetí právní subjektivity, a to s ohledem na specifický charakter vztahů, jenž tato odvětví upravují. V případě správního práva se můžeme bavit o tzv. správněprávní subjektivitě. V jejím rámci jsou

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, s. 44-45.

účastníci správně-právních vztahů rozdělení na subjekty, které vykonávají veřejnou správu, mezi něž patří především stát a místní samosprávy, a dále pak adresáty veřejné správy, což jsou všechny ostatní subjekty. Charakteristické přitom je, že tyto skupiny subjektů jsou v nerovném postavení. Specifickou kategorií je pak deliktní způsobilost, jež je odrazem toho, že je právnická osoba způsobilá k tomu být postižena ve správním řízení za určité porušení práva. Různé druhy přestupků mohou být spojeny s vybranými charakteristickými znaky či prvky. Správní delikty právnických osob jsou přitom charakteristické tím, že je stíháno deliktní chování fyzických osob, které je ale nějakým způsobem přičitatelné právnické osobě, jež je za toto jednání následně postihována¹² Obdobně lze charakterizovat i trestněprávní subjektivitu, tedy způsobilost být trestán za použití norem trestního práva. V rámci systému práva představuje trestní právo specifickou kategorii norem, které upravují postihování nejzávažnějších deliktů proti platnému právu. Trestněprávní subjektivita je opět charakteristická způsobilostí být postihován normami trestního práva a v zásadě spojena s povinností strpět sankce stanovené příslušným předpisem trestního práva hmotného za vymezený delikt, přičemž způsob ukládání těchto sankcí je vymezen příslušnými normami trestního práva procesního. Vykonavatelem trestního práva je přitom stát prostřednictvím zcela zvláštních a specifických organizačních struktur, jimiž jsou soudy a orgány činné v trestním řízení.¹³ Lze přitom doplnit, že zatímco osoby fyzické se stávají trestně odpovědnými až po dovršení určitého věku, osoby právnické tuto formu odpovědnosti nabývají už při svém založení.

2.2. Trestní odpovědnost

Trestní odpovědnost obecně je zvláštním druhem právní odpovědnosti. Právní odpovědnost jako taková je pak specifickým druhem právního vztahu, jenž vzniká jako důsledek porušení nebo opomenutí určité právní povinnosti. Následkem porušení určité právní povinnosti, tedy fakticky protiprávního jednání, vzniká povinnost nová. Vyspělé právní systémy přitom znají celou řadu druhů právních odpovědností – vedle

¹² HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxxiv, 792 s. Právnické učebnice. ISBN 978-807-1792-543, s. 448 - 450.

¹³ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnické učebnice. ISBN 978-807-1790-822.. s 51 – 52.

trestněprávní odpovědnosti, která je klíčovým prvkem pro účely této práce, se lze bavit o odpovědnosti administrativněprávní, ústavněprávní či různých druhích odpovědnosti soukromoprávní. V jiném ohledu pak lze identifikovat odpovědnost objektivní a subjektivní, kdy objektivní odpovědnost spočívá v odpovědnosti za vzniklý škodlivý následek bez ohledu na zavinění, zatímco subjektivní odpovědnost reflektuje skutečnost, zda byl protiprávní stav výsledkem zaviněného protiprávního jednání a při splnění stanovených podmínek se z ní lze exkulpat. V případě práva trestního ovšem můžeme hovořit pouze o odpovědnosti subjektivní, tedy o odpovědnosti spojené se zaviněním.¹⁴

Právní odpovědnost s sebou nese povinnost nést následky protiprávního jednání, v případě trestní odpovědnosti následky jednání, jež je trestním právem označeno jako trestný čin. Tyto následky mají přitom charakter taxativně vymezeného seznamu trestů, jež jsou uloženy v rámci právního vztahu, který vznikne spácháním trestného činu mezi pachatelem tohoto činu a státem. Trestní odpovědnost je pak integrálně spojena s trestněprávní subjektivitou, jež byla již zmíněna v rámci této kapitoly. Jak kupříkladu uvádí J. Kratochvíl, trestní odpovědnost lze chápat jako „...*sankční reakci státní moci na spáchaný trestný čin v reakci zaměřené na jeho pachatele, který je povinen se jí podrobit, a to i za použití donucení*“¹⁵. Trestní odpovědnost je tedy z povahy věci vždy retrospektivní a může být uložena jako následek již spáchaného deliktu a nikoliv ve formě nějakého preventivního opatření. Právní nauka rovněž vymezuje trestní odpovědnost jakožto pojem ve dvou možných perspektívách. Tou první perspektívou je její vymezení jakožto právního institutu, tedy souhrnu právních norem, jež jsou věnovány jednomu specifickému druhu právního vztahu. Užší perspektivu pak představuje zúžení tohoto pojmu na definici právního vztahu, jehož obsahem je na jedné straně vznik povinnosti pachatele trestného činu vůči státní moci, jenž spočívá v povinnosti strpět udělenou sankci jakožto následek spáchání trestného činu, pokud je tato uložena v souladu s platnými normami.¹⁶

¹⁴ SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Orac, 2003, 455 s. ISBN 80-861-9974-6., str. 16.

¹⁵ Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 145.

¹⁶ Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 41-45.

V rámci každého právního řádu přitom mají normy trestního práva a sankce ukládané na jejich základě jakousi absolutní pozici, neboť se jedná o sankce, jež mají nadstandardní míru tvrdosti, která je na druhou stranu odůvodněna tím, že se jedná postih za jednání, jenž svým charakterem a intenzitou výrazně překračuje platné normy a navíc jejich ukládání podléhá velmi přísným procesním podmínkám, které vedle dalšího zaručují vysokou míru ochrany subjektům, které mají být potenciálně sankcionovány.

V případě posuzování trestného činu a z něj vyplývající odpovědnosti se přitom zaměříme i na další kategorie, jímž se říká formální znaky, a to na objektivní a subjektivní stránku deliktu, na objekt deliktu a subjekt deliktu. Tyto kategorie bývají také označovány jako znaky skutkové podstaty trestného činu. Subjektivní stránkou trestného činu je zavinění, pokud není výslovně řešeno, že postačuje jednání nedbalostní. Objektivními znaky trestného činu jsou jednání, jeho následek a příčinný vztah mezi nimi. Objektem trestného činu jsou zájmy společnosti, které jsou chráněny trestním právem a proti nimž trestný čin směřuje. A nakonec subjektem trestného činu je pachatel tohoto činu a jeho individuální vlastnosti.

2.2.1. Individuální a kolektivní trestní odpovědnost

Trestní odpovědnost obecně byla poměrně dlouho na celém světě založena na aplikaci římskoprávní zásady *societas delinque re non potest*, což lze volně přeložit v tom smyslu, že právnická osoba/organizační struktura nemůže jednat protiprávně. Z tohoto principu je přitom odvozena tzv. individuální trestní odpovědnost, jež spočívá v tom, že za trestný čin může být odpovědný pouze jednotlivec, jemuž navíc musí být prokázáno naplnění všech znaků skutkové podstaty trestného činu. Byť tato zásada není explicitně vyřčena a definována, lze její obsahové vymezení nalézt na více místech v TřZ, konkrétně v ustanoveních § 22 až 27. Tuto zásadu přitom neprolamují ani některé specifické instituty, jako je například spolupachatelství či účastenství, neboť tyto v zásadě představují specifickou kategorii individuální odpovědnosti. Individuální trestní odpovědnost je zároveň odpovědností za zavinění, či respektive za vinu. Tyto

pojmy přitom nejsou totožné. Vinou je v tomto případě označováno zaviněné naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu, zatímco zavinění je vnitřní psychologický vztah pachatele k jeho jednání a k následkům tohoto jednání. Vina je tak pojem podstatně širší, jenž přesahuje subjektivní stránku trestného činu. Ze zásady individuální trestní odpovědnosti a odpovědnosti za zavinění přitom vychází tzv. personalita trestu. Ta explicitně stanovuje požadavek na to, aby vyměřený trest bez ohledu na další okolnosti postihoval pachatele trestného činu osobně. Do tohoto se přitom promítají některé z důležitých funkcí, které právní teorie přisuzuje trestnímu právu, především tedy funkce represivní, kdy je postižen individuální pachatel, a funkce preventivní.¹⁷

Po svém schválení ovšem ZTOPO vnesl do českého práva jistou měrou nový prvek trestní odpovědnosti kolektivní. Postih lze totiž najednou uložit i umělému subjektu, u nějž nelze hovořit o individuálním zavinění a subjektivním či psychologickém stavu mysli. Zcela zde chybí prvek myšlenky či vnitřní motivace, jediné co lze analyzovat je objektivní okolnosti daného jednání. Ztrácí se prvek zavinění, neboť právnické osobě je přičteno jednání fyzických osob, které mohou samy jednat zaviněně, velmi obtížně lze ale totéž říci o dané právnické osobě. Tyto navíc mohou být z nějakého důvodu trestně neodpovědné, ovšem trest na právnickou osobu dopadne i v tomto případě. Sankcionovaná právnická osoba přitom může v řadě případů reprezentovat zájmy desítek či stovek jiných osob, jež učinili zakladatelské jednání s určitým cílem. Sankce tak může a velmi často postihuje osoby, které nebyly žádným způsobem spojeny s daným protiprávním jednáním. Například tak může být postižena veřejně obchodovatelná akciová společnost, která bude mít stovky či tisíce akcionářů, kteří přitom aktivně neparticipovali na jejím řízení. Kolektivní odpovědnost tímto otevírá prostor pro vznik řady potenciálně kontroverzních situací. Kolektivní odpovědnost se rovněž odlišuje ve vymezení znaků skutkové podstaty trestného činu a zejména subjektu a subjektivní stránky. Lze tedy shrnout, že trestní odpovědnost právnických osob významně narušuje po staletí zažitý koncept odpovědnosti individuální. Na druhou stranu je ovšem evidentní, že se nejedná o dokonalou odpovědnost skupiny osob, neboť tyto jsou dotčeny jen do míry zájmů, pro něž byla zřízena postižená právnická osoba. Z konceptuálního pohledu nám tedy vzniká celá řada

¹⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-807-2016-839., s. 7-8.,

otázek, které se různé právní řády rozhodly řešit různými způsoby, byť při reflektování shodných rámcových požadavků, které byly zformulovány na mezinárodní úrovni.¹⁸

2.2.2. Koncepce odpovědnosti právnických osob

Institut trestní odpovědnosti právnických osob je z pohledu poměrně mladým fenoménem, který se vyvíjí prozatím spíše po desítky let. Jeho základní principy vznikly v anglosaském právním prostředí, což je nepochybně dáno i tím, že korporátní právo v jurisdikcích, které jsou takto souhrnně označovány, je obvykle dynamičtější, než v jiných právních řádech. Především je to díky systému, v němž precedenční rozhodnutí soudů mohou vytvořit zcela nový výklad v otázkách, které do té doby nebyly dotčeny právními normami či rozhodnutím v jiném obdobném případě. Jeho úplný počátek tak lze hledat na přelomu 19. a 20. století ve Velké Británii a ve Spojených státech a není bez zajímavosti, že již ve 20. letech minulého století byl zaznamenán případ, kdy se žalobci pokusili stíhat právnickou osobu za nedbalostní zabití. Na druhou stranu tyto pokusy končily obvykle neúspěšně. Každopádně reálné případy prokázaly nutnost vhodným způsobem řešit postih právnických osob, což velmi citelně pociťovaly především země s rozvinutými tržními systémy hospodářství, v nichž soukromoprávní korporace hrají velmi důležitou ekonomickou úlohu. Čím více zemí začalo aktivně implementovat nějakou formu trestní či obdobné odpovědnosti právnických osob, tím více vyvstávala potřeba koordinace na mezinárodní úrovni. Není bez zajímavosti, že tyto individuální snahy došly tak daleko, že kupříkladu ve Velké Británii byla v roce 2007 uzákoněna zvláštní skutková podstata trestného činu, a to tzv. korporátní zabití, tedy smrt zaviněná neúmyslně či nedbalostí právnickou osobou.¹⁹

Hledání řešení v jednotlivých právních řádech se tedy následně odrazilo ve faktu, že došlo ke zformulování hned několika koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob. Všechny sledovaly shodný cíl, tedy sankcionování kriminálního jednání právnických osob, nicméně se lišily v prostředcích, které lze za tímto účelem použít.

¹⁸ FOREJT, Petr. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8., s. 18-19.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8., s. 14-15.

Aktuálně tedy právní teorie hovoří mimo jiné o „pravé trestní odpovědnosti“, „nepravé trestní odpovědnosti“, „hybridní trestní odpovědnosti“ a bylo by možné uvést i několik dalších pojmů. Na mezinárodní úrovni ovšem obecně chybí ustálená shoda na tom, co konkrétní koncept znamená. K této svého druhu roztržičnosti nepochybně přispívá i skutečnost, že požadavek na zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob je sice zakotven v řadě norem mezinárodního i evropského práva, z pochopitelných důvodů v nich absentuje vymezení přesného způsobu, jak toto provést. Cíl obvykle vymezují jako povinnost implementovat „účinné, přiměřené a odstrašující sankce“. Jelikož lze nalézt několik způsobu členění, není nutné dogmaticky lpět na jednom z nich. I přesto asi nejsrozumitelnějším způsobem konceptualizme trestní odpovědnosti právnických osob je její dělení na model anglo-americký a kontinentální. Model kontinentální pak lze dále rozlišit na tři možné „sub-koncepce“.

- 1) Pravou trestní odpovědnost právnických osob, která je založena na principu, že komplexní právní úprava tohoto institutu je zakotvena buď přímo v kodexu upravujícím dané trestní právo (jako je tomu v případě Francie, Nizozemí, Dánska, Finska či jiných stát), anebo ve zvláštních zákonech o trestní odpovědnosti právnických osob (Polsko, Maďarsko, Slovinsko, Rakousko...). Obě varianty lze přitom vnímat jako plnohodnotné alternativy, záleží skutečně spíše na detailních postupech typických pro každé z těchto řešení. Samotné tresty jsou pak ukládány právnickým osobám v trestním řízení, pro nějž platí stejné procesní normy, jako pro fyzické osoby. Každá národní legislativa se pak přirozeně liší v řadě prvků – v postižitelných trestných činech, v použitelných trestech, okruhu sankciovatelných právnických osob, rozsahu jejich kriminalizace apod. Lze rovněž dodat, že současná právní úprava v České republice je modelovým příkladem pravé trestní odpovědnosti právnických osob.
- 2) Další alternativní koncepcí je tzv. nepravá trestní odpovědnost právnických osob. Tato je charakteristická tím, že umožňuje ukládání trestněprávních sankcí právnickým osobám, tyto ale nemají charakter trestů a ani tak obvykle nejsou nazývány. Jedná se spíše o quasi trestní sankce, které jsou ukládány v rámci trestních řízení s fyzickými osobami, které se dopouští vybraných trestných činů. Tento model trestní odpovědnosti právnických osob pak funguje například ve Španělsku.

3) Do třetí kategorie pak lze zařadit všechny ostatní alternativy regulace trestní odpovědnosti právnických osob, které ještě naplní požadavek na to, aby za vymezené trestné činy byly právnickým osobám ukládány účinné, přiměřené a odstrašující sankce. Jako vhodný příklad lze uvést tzv. administrativněsprávní model trestání, který je zaveden v Německu, Itálii, Řecku či Španělsku. Konkrétně německý model funguje od konce 60. let a je založen na propracovaném systému správních sankcí, které si v dopadech v ničem nezadají se sankcemi trestními. V jiných zemích je pak aplikována rovněž nějaká forma subsidiární civilní odpovědnosti, která může mít například formu odpovědnosti za škodu.²⁰

Tato konceptualizace je pouze jednou z variant a rozhodně není bezproblémová, neboť i mezi zeměmi spadajícími do jedné z uvedených kategorií lze nalézt významné rozdíly, rovněž i mezi zeměmi, které jsou souhrnně zařazeny do skupiny anglo-amerických, lze nalézt poměrně velké rozdíly, kdy kupříkladu model trestní odpovědnosti právnických osob ve Spojených státech je založen na tzv. agregační teorii, podle níž může být právnická osoba trestně odpovědná na jakémkoliv porušení trestního práva učiněné jejím zaměstnancem, pokud jednal v rámci náplně své práce, anebo jménem právnické osoby. Anglický model je naopak mnohem mírnější, kdy právnická osoba může být trestně odpovědná za jednání, které bylo učiněno osobou se zásadní rozhodovací pravomocí či ve vysoké funkci v rámci organizační struktury společnosti.²¹ Razantní společenské změny, které ve střední a východní Evropě začaly probíhat na přelomu 80. a 90. let, s sebou přinesly nutnost radě zemí z tohoto regionu reagovat na narůstající problematiku trestní odpovědnosti právnických osob a odpovídajícím způsobem se s tímto problémem vypořádat.

²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-807-2016-839., s. 21-22.

²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-807-2016-839., s. 22.

3. Vývoj trestní odpovědnosti právnických osob v ČR

Problematika trestní odpovědnosti právnických osob se v rámci českého právního diskursu objevila již zhruba v polovině 90. let. S cílem stát se plnohodnotným členem mezinárodního společenství se Česká republika připojila k řadě mezinárodních smluv, které upravovaly tento institut. Realita ekonomické transformace a tzv. raného kapitalismu prokázaly, že právnické osoby mohou sloužit jako efektivní nástroj především ekonomické kriminality, jenž slouží rovněž k poskytnutí krytí pro fyzické osoby páchající tuto trestnou činnost. Proto vznikla v roce 2000 expertní komise, která měla za úkol posoudit všechny aspekty související se zavedením trestní odpovědnosti právnických osob do právního řádu České republiky.

3.1. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti

Trestní odpovědnost právnických osob je tématem mimořádně kontroverzním a problematickým. V mnoha ohledech totiž narušuje fundamentální zásady trestního práva, jež byly formulovány po dvě staletí. Nicméně na druhé straně stojí zcela praktické aspekty, kdy je potřeba reflektovat narůstající důležitost korporací všech druhů. Tendence k zavádění trestní odpovědnosti právnických osob tak nepochybně souvisí s charakteristickými prvky, které přinesla a stále přináší globalizace a rozvoj moderních ekonomik. Právnické osoby dnes reprezentují drtivou většinu ekonomické aktivity a globálně existuje celá řada korporací, které mají materiální zdroje srovnatelné s národními státy menší či střední velikosti. Souběžně s tím se mění charakter páchané trestné činnosti, její rozsah, sofistikovanost a tato se navíc globalizuje. Rozsah především majetkové trestné činnosti či trestných činů spojených s daňovou oblastí nabyl takové intenzity, že je již lze velmi obtížně potírat za využití stávajících prostředků a nástrojů, neboť je velmi obtížné nalézt individuálního pachatele, či jeho potrestání dostatečně neplní represivní či reparační úlohu ve vztahu k danému trestnému činu. Na mezinárodní úrovni tak postupně vznikla celá řada dokumentů, jež společně kladou požadavky na jednotlivé národní státy v tom smyslu, aby v konkrétních oblastech implementovaly trestní odpovědnost právnických osob. Pokrok v těchto

otázkách se následně stal i předmětem hodnocení ze strany mezinárodních organizací, například OECD.

3.1.1. Trestní odpovědnost právnických osob v mezinárodních dokumentech

Jak již bylo zmíněno dříve, na poli mezinárodního práva je problém trestní odpovědnosti právnických osob akcentován již poměrně dlouhou dobu. Zhruba od konce 70. let se v celé řadě mezinárodních dokumentů objevuje požadavek na to, aby dotčené státy postupně implementovaly nástroje pro sankcionování protiprávního jednání právnických osob. Primárně se jednalo o dokumenty Organizace spojených národů, Rady Evropy a dále pak i dokumenty a smlouvy evropských společenství, jež se ostatně nějakým způsobem tohoto problému začaly dotýkat již od svého vzniku v 50. letech. Velmi důležitým krokem přitom byla především celkem čtyři doporučení, jež vznikla mezi léty 1979 a 1982 a nesla tato označení: Doporučení (77)28 o úloze trestního práva k ochraně životního prostředí, Doporučení (81)12 o hospodářské kriminalitě, Doporučení (82)15 o úloze práva v ochraně spotřebitelů a Doporučení (88)17 Komise ministrů (Evropské rady) členským státům o odpovědnosti podniků s právní subjektivitou za trestné činy spáchané v rámci výkonu jejich činnosti. I přes jejich pouze doporučující charakter lze říci, že s ohledem na skutečnost, jakou roli postupně získávalo evropské právo na právní řády členských zemí EU, byly tyto dokumenty podstatným krokem vpřed.²²

Především v průběhu 90. let se pak aktuálnost trestání právnických osob promítla do celé řady dokumentů či smluv zaměřených na velmi širokou škálu otázek, počínaje podnikáním či životním prostředím, pokračuje fungováním finančních trhů až například po oblast informačních technologií. Většina těchto dokumentů byla samozřejmě poměrně obecná a soustředily se pouze na stanovení cíle, přičemž rozhodnutí o využitých nástrojích bylo zcela prakticky ponecháno na každém jednotlivém dotčeném státu. Zhruba od roku 2000 pak v rámci institucí Evropské unie vzniklo několik norem, ať už rámcových rozhodnutí nebo směrnic, které již byly právně závazné a zaměřovaly

²² FOREJT, Petr. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8., s. 25-29.

s například na boj proti podvodům a padělání hotovostních i bezhotovostních platebních prostředků., boj proti terorismu, nelegálnímu přistěhovalectví, korupci, obchodu s drogami, počítačové kriminalitě, organizovanému zločinu, poškozování životního prostředí, ale třeba i rasismu a xenofobii. V době přijetí zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob tak existovalo několik desítek dokumentů, smluv či norem mezinárodního či evropského práva, které se v dílčích oblastech detailně věnují této problematice a jejichž existenci nebylo možné ignorovat. Bylo ovšem potřeba vybrat nejvhodnější způsob řešení.

3.1.2. Cesta prostřednictvím trestního práva

V rámci vyspělých právních řádů platí, že normy trestního řízení disponují velmi propracovanou úpravou oblastí procesněprávní i hmotněprávní. V trestním řízení jsou ukládány ty nejpřísnější sankce, v případě některých jurisdikcí dokonce trest smrti, důsledná právní úprava, obsahující mimo jiné kvalitní a komplexní ochranu práv obviněného, která zároveň nenechává velký prostor pro její zneužívání, je proto nezbytností. Využití trestního práva pro sankcionování právnických osob proto nabízí celou řadu výhod. Vedle již zmíněného propracovaného systému procesních norem, širší škály použitelných trestů a širší škály využitelných způsobů dokazování je potřeba zmínit i skutečnost, že v případě vymáhání sankcí trestního práva existují možnosti mezinárodní spolupráce. Přirozeně tato varianta přináší i negativa. Trestní řízení jsou přísně formalizovaná a obvykle tedy trvají déle, než jiné druhy veřejnoprávních řízení. Je zde celá řada nezbytných kroků a opravných prostředků a vyšší pravděpodobnost vzniku procesních chyb ze strany orgánů veřejné moci, jež ve svých důsledcích mohou vést k tomu, že za prokazatelně spáchaný trestný čin není udělen postih. V případě České republiky rovněž platí, že systém trestního soudnictví je přetížen, což opět vede v prodlužování řízení a pravděpodobně i k vyšší chybovosti. Ovšem s ohledem na skutečnost, že většina zemí, které přikročily k zavedení nějaké formy trestání právnických osob, zvolili právě cestu sankcionování prostředky trestního práva, lze tuto variantu považovat za v mnoha ohledech efektivnější. Nejspíše i proto padlo rozhodnutí,

že tato varianta bude implementována v České republice, přičemž s ní pracoval jak návrh zákona z roku 2004, tak i současný ZTOPO.²³

3.1.3. Cesta správního trestání

Další možností, jak implementovat trestní odpovědnost právnických osob, je cesta správního či administrativního trestání. I tato varianta byla detailně rozebírána na odborné úrovni při diskusi o tom, jakým způsobem v rámci českého práva postupovat. Jak bylo uvedeno v části 2.2.2., tak i tato varianta v případě, že je kvalitně zpracována, vyhovuje mezinárodním požadavkům na ukládání „účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí“ za trestné činy přičitatelné právnickým osobám. Ostatně již před samotným započítáním zmíněných legislativních prací český právní řád nabízel řadu deliktů, za něž bylo možné cestou správního řízení. Dále zde existuje jedna norma procesní, tedy správní řád (ten současný je v účinnosti od roku 2005, kdy vystřídal předchozí kodex), hmotněprávní úprava je roztržena do celé řady zákonů. Navíc platí, že úprava správního práva postrádá řadu institutů, jimiž trestní právo disponuje a jsou přitom velmi užitečné – například okolnosti vylučující protiprávnost a trestnost, zánik trestní odpovědnosti, komplexní zásady pro ukládání sankcí a řada dalších. Využití správního práva s sebou přináší významné limity. Především správní sankce nejsou snadno vymahatelné formou mezinárodní spolupráce, což by opět výrazně oslabovalo možnosti použití mezinárodní spolupráce v těchto věcech. Česká republika totiž nemá vytvořen odpovídající rámec v podobě mezinárodních smluv, které by umožnili přeshraniční spolupráci a vymáhání správních rozhodnutí. Stejně tak nelze využít instituty mezinárodní spolupráce v rámci správních řízení. Navíc orgány veřejné moci mají ve správním řízení výrazně menší možnosti, než orgány činné v trestním řízení, a to například co do možností opatřování důkazů či využití operativní techniky. V neposlední lze dodat, že trestní řízení obecně má potenciál vzbudit větší respekt i odstrašující následky, nežli postup v řízení správním. Co se týká procesní ekonomiky, cesta správního trestání má další úskalí. Souběžně zde totiž probíhá trestní řízení s fyzickou osobou – pachatelem trestného činu a správní řízení s právnickou osobou,

²³ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8., s. 19-20.

keré je z nějakého důvodu tento čin přičitatelný. Takto může vznikat neefektivní duplicita. V rámci českého právního prostředí bylo rovněž obtížné určit orgán, kterému by výkon této formy správního trestání náležel a měl k tomu odpovídající kapacity materiální i odborné. Z pohledu trestaných subjektů rovněž platí, že správní právo nabízí mnohem menší ochranu účastníků řízení a možnosti opravných prostředků.²⁴

3.1.4. Shrnutí

První desetiletí nového milénia potvrdilo, že společenské a ekonomické podmínky České republiky si vyžadují provedení relevantních kroků vedoucích k implementaci trestní odpovědnosti právnických osob. Souhrn již uvedených aspektů vedl k tomu, že se odborníci, kteří se podíleli na vypracování příslušné legislativy, rozhodli pro cestu sankcionování formou trestního řízení. Tato se v podmínkách českého práva projevila jako jednodušší a efektivnější varianta. Cesta správního trestání naopak měla charakter méně kontroverzní, ale rovněž méně funkční varianty. Jak bude uvedeno dále, dobová situace nakonec vedla k tomu, že po určitou dobu byla reálně zvažována implementace formou správního trestání, která mohla být politicky přijatelnou možností, byť za cenu omezenějších možností. Obecně lze ale říci, že většina zemí, které implementují trestní odpovědnost právnických osob prakticky z ničeho, tedy bez návaznosti na nějakou obdobnou předchozí právní úpravu, volí nejčastěji právě řešení podobné cestě zvolené v České republice, tedy formu právě trestní odpovědnosti právnických osob.

3.2. Návrh zákona z roku 2004

V roce 2004 byl tedy Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR přeložen návrh zákona upravujícího trestní odpovědnost právnických osob²⁵. Zákon implementoval pravou trestní odpovědnost a členil se na 35 paragrafů, přičemž obsahoval jak hmotněprávní část, tak i část procesněprávní. Zákon byl však Poslaneckou sněmovnou

²⁴ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8., s. 20-21.

²⁵ Vládní návrh zákona byl označen jako Sněmovní tisk č. 745 pro IV. volební období.

jednoznačně zamítnut již v prvním čtení²⁶. Kritika směřující vůči tomuto zákonu přitom byla zcela fundamentálního charakteru, neboť poslanci kritizovali samotnou koncepci trestní odpovědnosti právnických osob a nikoliv některé dílčí prvky zákona. Navržené právní úpravy označili za nadbytečné a fakticky tak neexistoval velký prostor pro nápravu formou provedení změn.

Zákonodárci přitom vznesli řadu argumentů, které se v odborné diskusi věnované trestní odpovědnosti právnických osob objevují opakovaně. Kritika tak směřovala k tomu, že trestní odpovědnost právnických osob může být použita šikanózním způsobem ke kriminalizaci konkurence či jako forma pomsty, koncept měl být politicky i právně nebezpečný, nekvalitní a nedomyšlený. Dle námitek poslanců zákon ani nebyl dostatečně projednán se zákonodárci a těmto komplexně vysvětlen. Objevila se i zcela relevantní námitka, že zákon zavádí princip kolektivní odpovědnosti, kdy mohou být postiženy zájmy osob, které se přitom žádným způsobem nepodílely na páchání trestné činnosti, ale pouze jsou nějakým způsobem spojeny s trestanou právnickou osobou. Kritika směřovala i ke složitosti a nejasnosti úpravy, která mohla vyvolat aplikační potíže, ale rovněž i vůči konstrukci, na jejímž základě mohla být právnická osoba odpovědná nejen za jednání svých statutárních orgánů, ale i zaměstnanců tam, kde by existovala přičitatelnost a tedy zaměstnanec by se dopustil trestného činu při plnění svých pracovních povinností. Pozornost vzbudila rovněž skutečnost, že návrh zákona v § 4 obsahoval rozsáhlý výčet 130 trestných činů, přičemž pozornost vzbudila například přítomnost sexuálních deliktů. Zcela negativně byla rovněž přijata možnost, že by v rámci trestního řízení mohla být v krajním případě nařízena likvidace právnické osoby.²⁷

Lze samozřejmě diskutovat o tom, ve kterých případech byla kritika oprávněná a založená na fundamentální analýze všech dostupných informací a která část byla naopak založena spíše na ideologických základech či nepochopení širších souvislostí. Je skutečností, že část kritiků zcela předčasně předjímal, že si s tímto nástrojem nebudou schopny poradit orgány činné v trestním řízení i soudy, což je svého druhu spíše

²⁶ PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY. POSLANECKÁ SNĚMOVNA. 2004. IV. VOLEBNÍ OBDOBÍ. TISK 745 - Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. K důvodům zamítnutí vládní osnovy Srov. též JANDA, P.: Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum 2006, č. 5, s. 177

²⁷ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8., s. 18-19.

domněnka, než zcela legitimní a neoddiskutovatelný závěr. Navíc nějakou formu trestní odpovědnosti právnických osob v té době měla zavedenu řada členských zemí EU. Fundamentální námitky odmítající tento institut jako zcela negativní proto dle mého názoru byly těžko ospravedlnitelné. V každém případě se ukázalo, že institut trestní odpovědnosti právnických osob v českém právním prostředí vyvolává celou řadu otázek, které bude potřeba v rámci legislativního procesu vyjasnit.

3.3. Zákon č. 418/2011 Sb.

Zamítnutí návrhu zákona z roku 2004 nicméně přispělo k tomu, že bylo v českém právním diskursu téma trestní odpovědnosti právnických osob zviditelněno. Mimo jiné vznikla celá řada odborných článků na toto téma a v rámci akademického prostředí probíhala aktivní diskuse, což byly kroky pozitivní pro nalezení nejvhodnější cesty pro další legislativní kroky. S ohledem na celou řadu nejasností se tvůrci rekodifikace trestního práva hmotného rozhodli nezařadit trestní odpovědnost právnických osob do nového kodexu, neboť by tento krok mohl resultovat v jeho odmítnutí zákonodárci. Téma trestní odpovědnosti právnických osob bylo nicméně stále živě diskutováno. V roce 2008 byl proto připraven věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob, jenž byl ale posléze odmítnut. Důvod spočíval především v tom, že normy a úprava procesní části správního práva byly shledány zcela nevhodné k tomu, aby byly použity k trestání společensky závažných přečinů. Padlo tedy rozhodnutí vrátit se k formě implementace pravé trestní odpovědnosti právnických osob a započaly přípravné práce na novém vládním návrhu zákona, a to i s ohledem na skutečnost, že v českém politickém diskursu byl stále intenzivněji akcentován problém korupce a jejího potírání. Nový návrh zákona byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky v roce 2011²⁸, následně byl projednán, schválen Poslaneckou sněmovnou i Senátem a postoupen prezidentu republiky s navrhovanou účinností k 1. 1. 2012. Prezident ovšem uplatnil své právo veta a zákon vrátil Poslanecké sněmovně k opětovnému projednání. Není přitom bez zajímavosti, že prezident uplatnil celou řadu kritických argumentů, jež zazněly již při odmítnutí návrhu zákona z roku 2004²⁹.

²⁸ Vládní návrh zákona byl označen jako Sněmovní tisk č. 285 pro VI. volební období.

²⁹ Stanovisko prezidenta je označeno jako tisk 285/4 pro VI. volební období.

Akcentován byl především aspekt zpřetřhání vazby mezi trestným činem a jeho pachatelem či kritika uplatnění princip kolektivní viny. Kritice ale byla podrobena i dle názoru prezidenta republiky nedostatečná procesní úprava trestání právnických osob, která by vedla k tomu, že soudy budou při aplikaci této normy improvizovat a dotvářet právo, což by dle názoru prezidenta činilo významný zásah do principu právní jistoty. Doporučení tedy směřovalo k tomu, aby zákonodárci našli jiné nástroje, jak řešit tento problém. Poslanecká sněmovna nicméně na své schůzi dne 6. 12. 2011 jednoznačně přehlasovala³⁰ veto prezidenta republiky, 22. 12. 2011 byl zákon publikován ve sbírce zákonů pod číslem 418/2011 Sb. a v účinnost vstoupil k prvnímu dni roku 2012.³¹

³⁰ Usnesení Poslanecké sněmovny ze dne 6. 12. 2011 publikované pod č. 419/2011 Sb

³¹ BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc., s. 88-89, JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. s. 21-22.

4. Trestní odpovědnost právnických osob v ČR

Jak již bylo zmíněno v předešlé části této práce, se trestní odpovědnost právnických osob do platného práva v České republice dostala až v roce 2011 přijetím zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Od 1. ledna 2012 se tento zákon stal účinným.

Předpis je rozdělen na hmotněprávní a procesní část. Pro účely této práce se budu dále zabývat jen částí hmotněprávní.

4.1. Pojednání o zákonu včetně systematiky

Zákon č.418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, obsahuje 48 paragrafů. Prvních 27 paragrafů obsahuje ustanovení ohledně podmínek trestní odpovědnosti právnických osob, zbylá část je věnována procesním pravidlům o řízení proti právnickým osobám. Je speciální normou vůči zákonu č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve své hmotné části a obsahuje speciální ustanovení procesní povahy vůči zákonu č. 141/1961 Sb., trestní řád. Přičemž hmotněprávní část kopíruje systematiku obecné části trestního zákoníku.

Zákon je rozdělen na šest částí, ty jsou pak členěny zpravidla na jednotlivé paragrafy.

V první části pojmenovaná „Obecná část“ nalezneme ustanovení, kterým se vymezuje vztah k jiným zákonům³², dále ustanovení o působnosti zákona³³ (místní působnost) a vyloučení z osobní působnosti zákona³⁴.

Ve druhé části nazvané „Základy trestní odpovědnosti právnických osob“ nalezneme vymezení rozsahu kriminalizace jednání právnických osob, tedy výčet trestních činů³⁵, za které je právnická osoba trestně odpovědná, dále pak podmínky této

³² § 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³³ §§ 2 až 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³⁴ § 6 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³⁵ § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

odpovědnosti – přičitatelnost jednání fyzických osob osobám právnickým. Přičemž přičitatelností se zde rozumí jednání, kterých osob fyzických osob a za jakých podmínek je možné přičítat osobě právnické³⁶. Dalším ustanovením je speciální ustanovení o pachateli, spolupachateli a nepřímém pachateli – účastníkem, kterou se prolíná zásada nezávislé souběžné trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob³⁷. Následuje pak zásada trestní odpovědnosti nástupce právnické osoby³⁸, ustanovení o účinné lítosti³⁹ a ustanovení o promlčení trestní odpovědnosti právnické osoby⁴⁰.

Třetí část pojmenovaná jako „Tresty a ochranná opatření“ je rozdělena na tři samostatné hlavy nazvané „Obecné ustanovení“, „Ukládání jednotlivých druhů trestů“, „Zánik výkonu trestu“, „Ochranné opatření“ a „Zánik účinků odsouzení“. Obecná ustanovení obsahují obecná hlediska pro ukládání trestů⁴¹ a výčet trestů a ochranných opatření, které lze jako trest uložit⁴². V hlavě „Ukládání jednotlivých trestů“ nalezneme ustanovení jednotlivých druhů trestů⁴³. Z osmi těchto trestů jsou oproti trestnímu zákoníku nové, a nelze je ukládat nikomu jinému, než právnických osobám. V následující hlavě „Zánik výkonu trestu“ jsou dvě samostatná ujednání o promlčení výkonu trestu a vyloučení z promlčení⁴⁴. Ve čtvrté hlavě „Ochranné opatření“ nalezneme ustanovení o ochranném opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty⁴⁵. Třetí uzavírá hlava „Zánik účinků odsouzení“, která obsahuje jediné ustanovení a to o zániku účinku odsouzení⁴⁶.

Čtvrtá část nazvaná „Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám“ již patří do procesních pravidel tohoto zákona. Upravuje se v ní vztah k řízení o správním deliktu, zejména pak ujednání paralelním vedení trestního a správního řízení pro tentýž skutek⁴⁷, místní příslušnost soudu⁴⁸, ujednání o vyrozumění o zahájení a skončení

³⁶ § 8 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³⁷ § 9 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³⁸ § 10 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

³⁹ § 11 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁰ § 12 a § 13 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴¹ § 14 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴² § 15 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴³ §§ 16 až 23 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁴ § 24 a § 25 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁵ § 26 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁶ § 27 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁷ § 28 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁴⁸ § 29 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

trestního stíhání⁴⁹, ustanovení o společném trestním řízení proti právnické a fyzické osobě⁵⁰ a o pravidlech při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby během trestního řízení⁵¹. Mezi dalšími zvláštními ustanoveními zde nalezneme ustanovení o zajišťovacích opatření vůči právnické osobě⁵², o úkonech právnické osoby během řízení dle tohoto zákona⁵³, její obhajobě⁵⁴ a o procesních úkonech zajišťujících přítomnost právnické osoby u úkonů trestního řízení⁵⁵. Dále tato část obsahuje zvláštní ustanovení o výslechu a závěrečné řeči v hlavním líčení a veřejném zasedání⁵⁶, o výkonu trestu zrušení právnické osoby⁵⁷, o výkonu trestu zákazu plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo veřejné soutěži⁵⁸, výkonu trestu zákazu přijímání dotací a subvencí⁵⁹ a je zakončena ustanovením o výkonu trestu uveřejnění rozsudku⁶⁰.

Následující pátá část zákona „Zvláštní ustanovení o řízení mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních“ dříve nazývanou „Zvláštní ustanovení o právním styku s cizinou“ obsahují procesní pravidla pro účely zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, přičemž tato část obsahuje v současné době pouze jedno ustanovení a to ustanovení o dožádání⁶¹ v rámci mezinárodního práva zejména však právo EU. Původní ustanovení §§ 43 až 47 byly v tomto zákoně novelou č. 105/2013 Sb., zrušeny právě v souvislosti přijetím zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, který nově tuto problematiku upravuje.

Šestá poslední část „Účinnost“ obsahuje ustanovení o účinnosti zákona. Zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2012.

Publikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, podstatně zasáhlo do právního řádu České republiky, přičemž současně se zákonem byl přijat doprovodný zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v

⁴⁹ § 30 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁰ § 31 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵¹ § 32 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵² § 33 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵³ § 34 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁴ § 35 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁵ § 36 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁶ § 37 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁷ § 38 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁸ § 39 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁵⁹ § 40 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁶⁰ § 41 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁶¹ § 42 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který novelizoval dohromady čtyřicet devět dalších zákonů, mimo jiné občanský soudní řád, občanský zákoník, živnostenský zákon, obchodní zákoník, zákon o Rejstříku trestů, atd.

V současnosti byl již zákon dvakrát novelizován a to zákonem 105/2013 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona č. 104/2013 Sb., tedy s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci, který upravuje postupy justičních, ústředních a jiných orgánů v oblasti mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních (dále jen „mezinárodní justiční spolupráce“) a postavení některých subjektů působících v této oblasti a zapracovává příslušné předpisy Evropské unie⁶². A následně byl novelizován zákonem č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.

⁶² Rámcové rozhodnutí Rady 2009/948/SVV ze dne 30. listopadu 2009 o předcházení kompetenčním sporům při výkonu pravomoci v trestním řízení a jejich řešení. Rámcové rozhodnutí Rady 2009/829/SVV ze dne 23. října 2009 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby mezi členskými státy Evropské unie. Rámcové rozhodnutí Rady 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009, kterým se mění rámcová rozhodnutí 2002/584/SVV, 2005/214/SVV, 2006/783/SVV, 2008/909/SVV a 2008/947/SVV a kterým se posilují procesní práva osob a podporuje uplatňování zásady vzájemného uznávání rozhodnutí na rozhodnutí vydaná v soudním jednání, kterého se dotýčná osoba nezúčastnila osobně. Rozhodnutí Rady 2009/426/SVV ze dne 16. prosince 2008 o posílení Eurojustu a o změně rozhodnutí 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti. Rámcové rozhodnutí Rady 2008/977/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o ochraně osobních údajů zpracovávaných v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech. Rozhodnutí Rady 2008/976/SVV ze dne 16. prosince 2008 o Evropské soudní síti. Rámcové rozhodnutí Rady 2008/947/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty. Rámcové rozhodnutí Rady 2008/909/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii. Rámcové rozhodnutí Rady 2006/960/SVV ze dne 18. prosince 2006 o zjednodušení výměny operativních a jiných informací mezi donucovacími orgány členských států Evropské unie. Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV ze dne 6. října 2006 o uplatňování zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci. Rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005 o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut. Rámcové rozhodnutí Rady 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti. Rozhodnutí Rady 2005/211/SVV ze dne 24. února 2005 o zavedení některých nových funkcí v Schengenském informačním systému, včetně boje proti terorismu. Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii. Rámcové rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Rámcové rozhodnutí Rady 2002/465/SVV ze dne 13. června 2002 o společných vyšetřovacích týmech. Rozhodnutí Rady 2002/187/SVV ze dne 28. února 2002 o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti.

Po poslední novele se rozšířil okruh sankcionovaných trestných činů a to o znásilnění, účast na pornografickém představení, navazování nedovolených kontaktů s dítětem a lichvu.

V současné době Ministerstvo spravedlnosti předložila vládě návrh⁶³ novely zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který mimo jiné mění z taxativního vymezení trestních činů na negativní výčet, a tedy dojde k rozšíření trestných činů, pro které může být proti právnické osobě zahájeno trestní řízení. Taxativní výčet trestných činů v zákoně byl již dříve kritizován, se kterým nelze jinak než souhlasit. Dle mého názoru je uvedený návrh krokem správným směrem.

4.2. Právnická osoba coby subjekt trestní odpovědnosti

V minulých kapitolách věnovaných teorii jsem se zabýval vymezení právnické osoby jako takové, podobně jsem se zabýval trestní odpovědností a různými teoriemi přijímanými koncepcemi trestní odpovědnosti právnických osob. V této kapitule se budu zabývat právnickou osobou, coby subjektem trestní odpovědnosti, tak jak na ní nahlíží zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Do 1.1.2014, kdy nabyl účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon 90/2012 Sb., zákon o obchodních korporacích, nebyla právnická osoba českém právním řádu nijak obecně definována. Až v současné době se právní řád snaží podat obecnou definici právnické osoby § 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník tak, že právnickou osobou je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná⁶⁴. Zákon rozděluje právnické osoby na korporace, kterou vytváří jako právnickou společnost osob⁶⁵ nebo jej tvoří i jediný člen⁶⁶, fundace, která je vytvořena majetkem vyčleněným k určitému účelu a její činnost

⁶³ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, vládní tisk č. 719/14 ze dne 24.4.2014 viz <https://apps.odok.cz/kpl-detail?pid=KORN9JEJPD1H>

⁶⁴ § 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník

⁶⁵ § 210 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník

⁶⁶ § 210 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník

se váže na účel, k němuž byla zřízena⁶⁷, a ústavy, které jsou ustanoveny za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky⁶⁸.

Dále současný právní řád výslovně prohlašuje za právnické osoby zejména tyto útvary:⁶⁹

1. Česká republika, která je však podle § 6 TOPO vyloučena v celém rozsahu z trestní odpovědnosti (srov. výklad k § 6).
2. Česká národní banka podle zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.
3. Státní podniky podle zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku.
4. Budějovický Budvar, národní podnik.
5. Státní příspěvkové organizace podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), a podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
6. Obce podle zákona č. 129/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), které však jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti, pokud vykonávají veřejnou moc (srov. výklad k § 6).
7. Svazky obcí podle zákona č. 129/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).
8. Kraje podle zákona č. 130/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), které však jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti, pokud vykonávají veřejnou moc (srov. výklad k § 6).
9. Hlavní město Praha podle zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů (srov. výklad k § 6).
10. Příspěvkové organizace územních samosprávných celků podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.
11. Občanská sdružení včetně odborových organizací a organizací zaměstnavatelů podle zákona č. 83/1993 Sb., o sdružování občanů.

⁶⁷ § 303 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník

⁶⁸ § 402 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník

⁶⁹ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 56

12. Organizační složky občanského sdružení, stanoví-li tak jeho stanovy podle zákona č. 83/1993 Sb., o sdružování občanů.
13. Politické strany podle zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.
14. Politická hnutí podle zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.
15. Registrované církve a náboženské společnosti podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).
16. Svazy registrovaných církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).
17. Církevní právnické osoby podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).
18. Veřejné výzkumné instituce podle zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích.
19. Školské právnické osoby podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
20. Veřejné vysoké školy podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách).
21. Zaměstnanecké pojišťovny podle zákona č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách.
22. Akciové společnosti (srov. § 154 a násl. ObchZ), včetně akciové společnosti České dráhy, která byla zřízena na základě zákona č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku.
23. Společnosti s ručením omezeným (srov. § 105 a násl. ObchZ).
24. Komanditní společnosti (srov. § 93 a násl. ObchZ).
25. Veřejné obchodní společnosti (§ 76 a násl. ObchZ).

26. Družstva (srov. § 221 a násl. ObchZ), bytová družstva a spořitelní a úvěrní družstva (družstevní záložny) podle zákona č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
27. Evropské společnosti podle nařízení Rady 2157/2001 ze dne 8. října 2001, o statutu evropské společnosti.
28. Evropské družstevní společnosti podle nařízení Rady 1435/2003 ze dne 22. července 2003, o statutu evropské družstevní společnosti.
29. Evropská hospodářská zájmová sdružení podle nařízení Rady 2137/85 ze dne 25. července 1985, o evropském hospodářském sdružení, a dále zákona č. 360/2004 Sb., o evropském hospodářském zájmovém sdružení.
30. Společenství vlastníků bytů podle zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů).
31. Honební společenstva podle § 19 a násl. zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti.
32. Komoditní burzy podle zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách.
33. Zájmová sdružení právnických osob podle § 20f a násl. ObčZ.
34. Obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů.
35. Nadace podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech).
36. Nadační fondy podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech).
37. Státní fond životního prostředí České republiky zřízený zákonem č. 388/1991 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení České republiky.
38. Pozemkový fond České republiky zřízený zákonem č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky.
39. Státní fond kultury České republiky zřízený zákonem č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky.

40. Státní fond rozvoje bydlení zřízený zákonem č. 211/2000 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení a o změně zákona č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky.
41. Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie zřízený zákonem č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie.
42. Státní fond dopravní infrastruktury zřízený zákonem č. 104/2000 Sb., o Státním fondu dopravní infrastruktury.
43. Státní zemědělský intervenční fond zřízený zákonem č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu).
44. Fond pojištění vkladů zřízený v § 41a BankZ.
45. Garanční fond obchodníků s cennými papíry zřízený v § 128 ZPKT.
46. Česká kancelář pojistitelů zřízená zákonem č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla).
47. Hospodářská komora České republiky a Agrární komora České republiky zřízené zákonem č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.
48. Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora a Česká lékárnická komora zřízené zákonem č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře.
49. Komora veterinárních lékařů České republiky zřízená zákonem č. 381/1991 Sb., o Komoře veterinárních lékařů České republiky.
50. Česká komora architektů a Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě zřízené zákonem č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě.
51. Komora daňových poradců České republiky zřízená zákonem č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky.
52. Notářské komory a Notářská komora České republiky zřízené zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

53. Komora patentových zástupců České republiky zřízená zákonem č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.
54. Česká advokátní komora zřízená zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii.
55. Exekutorská komora České republiky zřízená zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
56. Komora auditorů České republiky zřízená zákonem č. 93/2009 Sb., o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech).
57. Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky zřízená zákonem č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky.
58. Český rozhlas podle zákona č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu.
59. Česká televize podle zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi.
60. Česká tisková kancelář podle zákona č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři.
61. Státní organizace Správa železniční dopravní cesty se sídlem v Praze zřízená zákonem č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku.⁷⁰

Pro trestní odpovědnosti právnické osoby není rozhodující, jestliže jde o platnou či neplatnou právnickou osobu.⁷¹

Zákon vychází ze skutečnosti, že právnické osoby jsou subjekty práva odlišné od fyzických osob, jsou uměle právem vytvořeny a nadány způsobilostí k právům a povinnostem, způsobilostí k právním a protiprávním úkonům a odpovědností v právních vztazích.⁷² Právníckými osobami ve smyslu ust. § 8 odst. 1 jsou jak právnické osoby soukromého práva, tak právnické osoby veřejného práva kromě právnických osob

⁷⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 56

⁷¹ § 8 odst. 4 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁷² Srovnej JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. s. 34, FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. s. 28, Hurdík, J. *Právnické osoby a jejich typologie* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 91

vyloučených⁷³ z trestní odpovědnosti právnických osob na základě § 6. Z uvedeného důvodu se nemůže dopustit trestného činu Česká republika v celém rozsahu a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Mezi veřejnoprávní korporace však patří i svazky obcí, státní fondy nebo příspěvkové organizace⁷⁴. Dále mezi ně patří i profesní komory, které jsou založeny na členském principu (Česká advokátní komora, Komora daňových poradců České republiky atd.).⁷⁵

Ze zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim jsou dále vyloučeny i cizí státy a mezinárodní organizace, přestože takové ustanovení v zákoně není. Avšak uvedené vyplývá z mezinárodního práva veřejného.⁷⁶

Právnickou osobu definuje i řada rámcových rozhodnutí EU i směrnic ES jako „jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.“⁷⁷

Právnickou osobou podle tohoto zákona se myslí i zahraniční právnická osoba, která má na území České republiky umístěn podnik nebo organizační složku, anebo zde alespoň vykonává svoji činnost nebo zde má svůj majetek⁷⁸. Zahraniční právnickou osobou se rozumí právnická osoba, která má sídlo mimo území České republiky⁷⁹. U zahraničních právnických osob není podstatné, zda příslušná zahraniční právní úprava označuje kolektivní subjekt za právnickou osobu či používá jiný pojem.⁸⁰

4.3. Přičitatelnost

⁷³ § 6 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁷⁴ srov. § 54 MajČR

⁷⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 60

⁷⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 60

⁷⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁷⁸ § 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁷⁹ § 26 odst. 1 NMPSaP, dříve i § 21 ObchZ

⁸⁰ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 60

Pro aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je vyřešení otázky spáchání skutku naplňujícího znaky trestného činu, jako základní podmínky pro vznik deliktní odpovědnosti konkrétní právnické osoby. Jednou ze základních námitek k odpovědnosti právnických osob je teze, že právnické osoby nemohou nebo spíše nejsou způsobilé jednat v trestně právním smyslu, protože jsou bez vlastní vůle, a bez vůle není viny, a bez viny není trestní odpovědnosti. Zmíněnou námitku lze považovat za jednu nejzásadnější a tedy nejvíce akcentována odpůrci trestní odpovědnosti právnických osob, neboť se blíže dotýká základní zásady a to odpovědnosti pouze za zaviněné jednání – bez zavinění není trestný čin ani trest.⁸¹

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zavrhl možnost zavedení tzv. objektivní odpovědnosti, kterou známe například ze správního práva.⁸² Přesto, vzhledem k vývoji právní teorie, si lze představit zaviněné deliktní jednání právnické osoby. Právnické osoby jsou reálně způsobilé jednat v souladu, tak i v rozporu s příkazem právní normy. Přičemž nelze dovozovat vyloučení způsobilosti právnické osoby k zaviněnému jednání, z toho, že za právnické osoby jednájí vždy osoby fyzické, neboť mají právnické osoby jako kolektivy osob odlišnou vůli od osob, které je tvoří, což právo obecně uznává.⁸³

Předpoklady odpovědnosti právnických osob lze vymezit různým způsobem nejen teoreticky, ale i prakticky, a to s využitím z nejvíce používaného Heineho třídění⁸⁴ možných způsobů chápání odpovědnosti právnické osoby:

⁸¹ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 169

⁸² FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 28

⁸³ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 169

⁸⁴ Viz Heine, G. Unternehmen, Strafrecht und Europäische Entwicklung, Österreichische Juristen-Zeitung, 2000, č. 23–24, s. 871 a násl. Srov. k tomu i „Recommendations“. In: Eser, A., Heine, G., Huber, B. (eds.) Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities. Freiburg i. B. : Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationaler Strafrecht, 1999, s. 368–369, která stanoví tři základní modely: 1. an act of representatives as the entities own misconduct, 2. defective corporate organisation and the imputation of the responsibility for the offenses, 3. imputation of the responsibility for the offenses on the basis of the causality principle. Ze stejného členění vychází na základě teorií, které tvoří jeho základ [a) teorie identifikace neboli změněného ega, b) teorie vadné organizace korporace, c) princip řízení neboli absolutní záruky]. Podobně Huber, B. Trestní odpovědnost korporací. Trestní právo, 2000, č. 9, s. 2. Existují samozřejmě i jiná členění – srov. např. Hausserman, A. Verband als Straftäter und Strafprozeßsubjekt. Freiburg i. B. : Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationaler Strafrecht, 2003, který vychází z toho, jaká je vazba osoby právnické k osobě fyzické, tedy a) zda jednání fyzické osoby je výlučným základem trestní odpovědnosti právnické osoby (*striktní individualistický model*), kdy

- a) **příčtená odpovědnost právnické osoby** za trestné činy, u které se přičítá právnické osobě jednání určitého okruhu fyzických osob, včetně jejich zavinění na spáchaném trestném činu, neboť právnická osoba coby fiktivní osoba nemá vlastní vůli, a tedy nemůže samostatně zaviněně jednat. Ke vztahu fyzické osoby k právnické osobě přistupují další podmínky, a to že čin byl spáchán ve prospěch nebo v zájmu právnické osoby, byly porušeny povinnosti, které se týkají právnické osoby, čin byl spáchán v rámci činnosti právnické osoby atd.⁸⁵;
- b) **původní odpovědnost právnické osoby** za trestné činy, v rámci níž je právnická osoba samostatným přímým pachatelem trestného činu, neboť je odpovědná bez ohledu na vazbu s konkrétním činem fyzické osoby, poněvadž právnické osobě se přiznává schopnost samostatně jednat a mít odlišnou vůli od vůle jednotlivců, kteří právnickou osobu tvoří. Přičemž se zde převážně uplatňuje model reprezentace či funkčního zavinění, funkční viny (Nizozemí) a model agregace, se zvláštní autentickou vůlí právnické osoby na základě doktríny kolektivního vědomí (USA).⁸⁶;
- c) **ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby** za trestné činy, u kterých nedochází ke zkoumání subjektivní stránky odpovědnosti u právnické osoby, ale ani její vazby na jednání konkrétní fyzické osoby. Právnická osoba odpovídá ve formě strict liability nebo absolute

se zcela upouští od konstrukce jednání právnické osoby včetně hledání jen dílčích prvků (např. v podobě pochybení vedoucího pracovníka), nebo b) zda je takové jednání fyzické osoby jen převážným takovým základem (*ohraničený individualistický model*), v rámci něhož se primárně vychází z jednání fyzické osoby, ale pro trestní odpovědnost právnické osoby jsou vyžadovány další dodatečné kolektivní prvky (zpravidla spočívající v pochybení vedoucího pracovníka, v zanedbání řízení, kontroly či nezbytných opatření apod.), čímž se omezuje okruh osob, jejichž jednání zakládá trestní odpovědnost právnické osoby, což však na druhé straně neznamená nižší míru její odpovědnosti, anebo c) zda právnická osoba je pachatelem trestného činu zcela samostatným (*kolektivní model*), a to ať už na základě odpovědnosti za zavinění či objektivní odpovědnosti, neboť v tomto případě jsou rozhodující kolektivní aspekty jednání právnické osoby, na něž je třeba se primárně soustředit, přičemž trestný čin fyzické osoby zde má jen funkci pouhé objektivní podmínky trestnosti. K těmto jednotlivým přístupům blíže srov. u nás komplexně *Vaniček, D. Trestní odpovědnost právnických osob a fyzických osob za ně jednajících* (disertační práce). Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Katedra trestního práva. Dostupné na http://is.muni.cz/th/43451/pravf_d/disertace.pdf.

⁸⁵ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 169

⁸⁶ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 170

liability (kdy se dokonce nepřipouští žádná obrana) za trestný čin bez ohledu na zavinění trestného činu.⁸⁷

Modely původní odpovědnosti a ručení právnické osoby se zákonodárce nezabýval z důvodu jejich nevhodnosti pro aplikaci v českém právním řádu, neboť presumují vlastní vůli právnické osoby a možnosti dovést úmyslné zavinění právnické osoby, nebo jsou v rozporu se základními zásadami, na nichž je trestní právo hmotné založeno.⁸⁸

Zákonodárce proto za účelem trestní odpovědnosti právnické osoby vychází z modelu přičtení odpovědnosti právnické osobě a vytváří specifickou konstrukci tzv. přičitatelnosti, kterou je nutno považovat za zvláštní odpovědnost právnické osoby odlišnou od pojmu viny (zavinění) u fyzické osoby⁸⁹. Z dikce ustanovení § 8 odst. 1 a odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim první lze vyrozumět, že zákonodárce považuje právnickou osobu za způsobilý subjekt trestného činu. Přestože je tedy primárním subjektem trestného činu právnická osoba, ve skutečnosti se jí přičítá jednání jiného sekundárního subjektu – fyzické osoby.⁹⁰

Těmito sekundárními subjekty jsou dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim statutární orgány, člen statutárního orgánu, nebo jiná osoba, která je oprávněná jednat jménem nebo za právnickou osobu⁹¹. Dále sem patří osoby, které u právnické osoby vykonávají řídicí nebo kontrolní činnost, a taktéž osoby vykonávající rozhodující vliv na řízení této právnické osoby⁹². K této skupině lze doplnit i zaměstnance nebo osoby v podobném postavení při plnění pracovních úkolů⁹³,

⁸⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 170

⁸⁸ Srovnej Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 170, FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 28

⁸⁹ Důvodová zpráva k TOPO str. 16

⁹⁰ Srovnej FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 31; JELÍNEK, Jiří a JIŘÍ HERCZEG. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. Str. 68

⁹¹ § 8 odst. 1 písm. a) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁹² § 8 odst. 1 písm. b) a c) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁹³ § 8 odst. 1 písm. d) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

i když některé prameny nahlíží na tuto skupinu jako terciální⁹⁴, tedy odvozenou dále od sekundární skupiny.

Dle dikce zákona lze těmto právnickým osobám trestní odpovědnost přičítat, jestliže byl spáchán jednáním výše uvedených sekundárních subjektů za podmínky, že jednání bylo provedeno *jménem právnické osoby, v jejím zájmu* nebo *v rámci její činnosti*⁹⁵, nebo jednáním zaměstnance za podmínky, že k němu došlo podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu výše uvedených sekundárních subjektů, a nebo proto, že výše uvedené sekundární subjekty neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu⁹⁶.

Důvody pro stanovení odpovědnosti právnické osoby založené na přičitatelnosti je třeba vykládat jako alternativní⁹⁷, což znamená, že k odpovědnosti stačí zjištění existence jedné z forem odpovědnosti, tedy buď na podkladě jednání sekundárního subjektu, nebo spáchání trestného činu zaměstnancem – terciálním subjektem za podmínek stanovených v předchozím odstavci⁹⁸.

Zákonodárce vymezil také vztah mezi odpovědností jednotlivými subjekty tak, že trestní odpovědnost primárního subjektu – právnické osoby je nezávislá na skutečnosti, zda je sekundární či terciální subjekt zakládající trestní odpovědnost primárního subjektu trestně odpovědná.⁹⁹ Zákon tak dává najevo určité odlišnosti zejména podmínek zakládající trestní odpovědnost dle zákona o trestní odpovědnosti osob a trestního zákoníku.

Tím se zdůrazňuje určité osamostatnění trestní odpovědnosti právnických osob vyplývající z odlišnosti předpisů trestního zákoníku a tohoto zákona, zejména co do

⁹⁴ FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 37

⁹⁵ § 8 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁹⁶ § 8 odst. 2 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁹⁷ Důvodová zpráva k zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim str. 17

⁹⁸ § 8 odst. 2 písm. b) zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

⁹⁹ § 8 odst. 3 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

odlišnosti podmínek zakládajících trestní odpovědnost. Přesto Musí i bez zjištění konkrétní sekundárního či terciálního subjektu existovat důvody, které by v případě, že by tato osoba byla známa, dostatečně ospravedlňovaly závěr, že skutek (trestný čin) spáchal a bylo by proti němu zahájeno trestní stíhání.¹⁰⁰

Zákonodárce při definici tohoto vztahu vycházel v návaznosti na některé mezinárodní smlouvy a další mezinárodní dokumenty, dle kterých je třeba, aby trestní odpovědnost právnické osoby nebyla odvislá od zjištění konkrétní fyzické osoby, která spáchala trestný čin, jenž má být přičten právnické osobě. Jedním z důvodů pro přijetí trestní odpovědnosti právnických osob byla právě skutečnost, že v určitých případech se vyskytly problémy s dokazováním, která fyzická osoba se trestného činu dopustila.¹⁰¹

4.4. Sankce – tresty a ochranná opatření

Problémem sankciování právnických osob je definice účelu sankciování. Účelem trestu je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti, vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život, a tím výchovně působit na ostatní členy společnosti.¹⁰² Uvedený účel však nemůžeme takto jednoduše aplikovat na právnické osoby. Pokud mluvíme o účelu sankciování právnických osob, máme spíše v obecné rovině na mysli kladení důrazu na ochranu společenských zájmů s potlačením jejich resocializační funkcí.¹⁰³

Z příslušných závazných norem mezinárodního práva¹⁰⁴ a evropského práva¹⁰⁵, a taktéž i z důvodové zprávy k zákonu č. 418/2011 Sb.¹⁰⁶ vyplývá, že plnění všech

¹⁰⁰ Srovnej JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8, str. 79; ¹⁰⁰ FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 42; ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 215

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 215

¹⁰² JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 2. vydání. Praha: Leges 2010, str. 353

¹⁰³ ŠÁMAL, P.: *Trestní odpovědnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v České republice*, in Kratochvíl, V., Löff, M. (eds.): *Hospodářské trestní právo a trestní odpovědnost právnických osob*, Brno: Masarykova univerzita 2003, str. 175

¹⁰⁴ zejména z některých novějších smluv uzavřených na půdě OSN

¹⁰⁵ zejména z některých směrnic a rámcových rozhodnutí orgánů Evropské unie

¹⁰⁶ Zejména z její rozsáhlé přílohy, která obsahuje „Analýzu a srovnání právních úprav problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy“

zmíněných závazků České republiky vyžaduje, aby se za určité typy jednání porušujícího mezinárodní nebo evropské právo ukládaly i právníkům osobám sankce, které jsou *účinné, přiměřené a odrazující*. Přičemž se nevyžaduje ukládání sankcí trestní povahy, popřípadě ukládané v rámci trestního řízení, proto také ne všechny státy, včetně těch evropských, které uplatňují deliktní odpovědnost právníků osob, zavedly pravou trestní odpovědnost právníků osob, aniž by tím nerespektovaly uvedené požadavky mezinárodních a evropských norem.¹⁰⁷

Sankcionování právníků osob by též mělo mít výrazný *preventivní účinek*, tj. mělo by odrazovat další právníkové osoby od budoucího protiprávního jednání. Smyslem by mělo být podle veřejného práva předcházet protiprávnímu jednání motivací a to pod hrozbou sankce k přijetí interních norem a procesů pro zajištění účinného dohledu vedení nad jednáním zaměstnanců. Náklady právníkové osoby spojené s porušením práva by měly být vyšší, než jsou náklady spojené s jeho dodržováním. Trestní nebo správní právo může posloužit jako vhodný regulační nástroj k dosažení cíle prevence protiprávního jednání, vytváří-li vhodným způsobem takové náklady.¹⁰⁸

Zákonodárce, s ohledem na rozdílnost právníkové osoby a osoby fyzické, stanovuje specifickým způsobem podmínky, které vezme v úvahu při určení druhu trestu a jeho výměry, kdy kormě povahy a závažnosti trestného činu bere zřetel k vnitřním a vnějším poměrům právníkové osoby, včetně její dosavadní činnosti a jejích majetkových poměrů; přitom přihlédne též k tomu, zda právníková osoba vykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu nebo bezpečnost. Dále soud přihlédne k působení právníkové osoby po činu, zejména k její případné účinné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí činnost právníkové osoby¹⁰⁹. Dále zákon dává za úkol přihlédnout i k důsledkům, které může mít jejich uložení na třetí osoby, zejména přihlédne k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem a věřitelů právníkové osoby,

¹⁰⁷ Šámal, P. a kol.: Trestní odpovědnost právníků osob. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 820 s. str. 305

¹⁰⁸ KAVĚNA, M.: Trestní odpovědnost právníků osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie č. 5. 270, 2007, str. 3

¹⁰⁹ § 14 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníků osob a řízení proti nim

jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.¹¹⁰

Sankce ukládaná dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nesmí být s relevantními přímo účinnými právními předpisy ES/EU a mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, v rozporu. Uvedená skutečnost vyplývá z ústavní zásady jejich přednosti před zákonem, a také z judikatury¹¹¹ Evropského soudního dvora, podle které ustanovení trestního práva a potažmo ani jeho aplikace nesmí omezovat svobody garantované právem Evropské unie, respektive Smlouvou o fungování Evropské unie.¹¹²

Pro zákon o trestní odpovědnosti právnických osob podobně jako pro trestní zákoník je charakteristický princip *dualismu trestních sankcí*.¹¹³ Rozeznává dva relativně nezávislé systémy trestních sankcí a to tresty a ochranná opatření.

Ochranná opatření jsou určitou újmou a omezením osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. V trestním zákoníku ani v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob není účel ochranných opatření výslovně vyjádřen. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je účelem ochranných opatření kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými¹¹⁴. Právnické osobě lze uložit pouze jeden druh ochranného opatření, a to zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a pro jeho uplatnění odkazuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob na trestní zákoník¹¹⁵. Ochranná opatření morální odsouzení činu neobsahují (na rozdíl od trestu tak mohou být uložena i osobě, přestože nebyla uznána za trestní čin vinnou), přičemž při jejich ukládání se neuplatňuje zásada přímé úměrnosti mezi závažností činu a výběrem druhu sankce.¹¹⁶

Zákon rozeznává celkem osm druhů trestu při sankciování právnických osob a to

¹¹⁰ § 14 odst. 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹¹¹ např. případ C-274/96 Bickel & Franz [1998] ECR I-0000 §17 nebo C-186/87 Cowan [1989] ECR 195 §19

¹¹² Důvodová zpráva zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, str. 19

¹¹³ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. Str. 118

¹¹⁴ § 21 odst. 1 věta druhá zák. mládeže

¹¹⁵ § 26 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹¹⁶ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. Str. 118

- a) Zrušení právnické osoby
- b) Propadnutí majetku
- c) Peněžitý trest
- d) Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- e) Zákaz činnosti
- f) Zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesní řízení nebo veřejné soutěži
- g) Zákaz přijímání dotací a subvencí
- h) Uveřejnění rozsudku

Jako ochranné opatření lze dle zákona uložit zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Pro zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vychází tresty z ve čtyřech případech druhů trestu z podobné úpravy v trestním zákoníku, a však zákon přináší čtyři nové tresty specifické pro právnické osoby, a to zrušení právnické osoby, zákaz přijímání dotací a subvencí, uveřejnění rozsudku, a zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži.

Tresty lze také rozlišovat podle jejich podstaty třídit¹¹⁷ a to:

- a) Trest výjimečný (zrušení právnické osoby)
- b) Tresty majetkové (peněžitý trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, propadnutí majetku)
- c) Tresty zákazové zahrnující trest zákazu činnosti a jeho dvě samostatné obdoby (zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, trest zákazu přijímání dotací a subvencí)
- d) Trest s difamujícími účinky (uveřejnění rozsudku)

Tresty a ochranná opatření lze uložit vedle sebe nebo samostatně¹¹⁸, přičemž u trestů a ochranného opatření upravených též v trestním zákoníku se pro jejich

¹¹⁷ JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. Str. 124

¹¹⁸ § 15 odst. 3 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

samostatné uložení použijí podmínky stanovené v trestním zákoníku – v tomto zákoně není třeba tyto podmínky vymezovat.¹¹⁹

Trest **zrušení právnické osoby** může soud uložit v případě, že činnost právnické osoby spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů. Trest zrušení právnické osoby nelze uložit, vylučuje-li to povaha právnické osoby. Důsledkem trestu je likvidace právnické osoby.

Trest **propadnutí majetku** může soud uložit, odsuzuje-li právnickou osobu za zvlášť závažný zločin, kterým pro sebe nebo jiného získala nebo se snažila získat majetkový prospěch, a to pouze za podmínky, že trestní zákoník uložení tohoto trestu za spáchaný zločin dovoluje.

Peněžitý trest může soud uložit tehdy, odsuzuje-li právnickou osobu za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti. Uložení peněžitého trestu nesmí být na újmu práv poškozeného, přičemž denní sazba je v rozsahu od 1 000 Kč do 2 000 000 Kč.

Trest **propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty**, včetně propadnutí náhradní hodnoty, může soud uložit u věci nebo jiných majetkové hodnoty, a) které bylo užito k spáchaní trestného činu, b) která byla k spáchaní trestného činu určena, c) kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo d) kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyt za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou pod písmenem c), pokud hodnota věci nebo jiné majetkové hodnoty uvedené pod písmenem c) není ve vztahu k hodnotě nabyté věci nebo jiné majetkové hodnoty zanedbatelná. Propadlá věc nebo jiná majetková hodnota připadá státu.

Trest **zákaz činnosti** může soud uložit právnické osobě na jeden rok až dvacet let, byl-li trestný čin spáchan v souvislosti s touto činností.

Trest **zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži** může soud uložit právnické osobě na jeden rok až dvacet let, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení o veřejných zakázkách, koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, a spočívá v tom, že se právnické

¹¹⁹ Důvodová zpráva k zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim str. 19

osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje v soudem stanoveném rozsahu uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek, účastnit se zadávacího řízení o veřejných zakázkách, koncesního řízení nebo veřejné soutěže podle jiných právních předpisů.

Trest **zákaz přijímání dotací a subvencí** spočívá v tom, že se právnické osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje v soudem stanoveném rozsahu ucházet se o veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory podle jiných právních předpisů, jakož i takové dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory přijímat.

Trest **uveřejnění rozsudku** spočívá v tom, že odsouzená právnická osoba nechá na své náklady pravomocný odsuzující rozsudek nebo jeho vymezené části uveřejnit v soudem určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku, a to s uvedením údajů obchodní firmy nebo názvu právnické osoby a jejího sídla. Údaje umožňující identifikaci fyzické osoby nebo právnické osoby, která je odlišná od odsouzené právnické osoby, uvedené ve výroku rozsudku a v jeho odůvodnění musí být před uveřejněním anonymizovány.

5. Trestní odpovědnost právnických osob v zahraničí

Přestože cílem této práce je komparace se slovenskou úpravou trestní odpovědnosti právnických osob, je dle mého názoru vhodné se nejdříve seznámit s vývojem sankcionování právnických osob v anglosaském právním systému a kontinentálním právním systému.

5.1. Historický exkurz do anglosaského právního systému

Lze říci, že trestní odpovědnosti právnických osob pocházejí z Anglie, kde jsou první zmínky o snaze sankcionovat obchodní společnosti již v 16. století, avšak zavedení této teorie do praxe bylo odmítáno.¹²⁰ Anglosaský systém práva je možno považovat za kolébkou trestní odpovědnosti právnických osob.

Počáteční teorie byly odmítnuty z jednoduchého důvodu, který odpovídal dosavadnímu učení, a to, že trestní odpovědnost se vztahuje pouze na fyzické osoby a tedy právnické osoby nemohou být odpovědné za řízení jednotlivců. Zastával se názor, že: *"V rámci trestní odpovědnosti je možné postihnout pouze fyzické osoby - jednotlivců, jelikož právnickým osobám nelze vytýkat morální odsouzení řízení."*¹²¹ V pozdější době se objevuje jiný názor, který zastává Hazlitt (1821), podle kterého: *"Jsou právnické osoby mnohem víc korumpované a pusté jako jednotlivci, protože mají více síly k páchání nepravosti a přesto se jich netýká jejich špatná pověst a hrozba trestu. Není jednoznačné, zda právě toto bylo důvod k úvahám o nutnosti zavedení trestní odpovědnosti právnických společností, ale od roku 1840 se v Anglii trestní odpovědnost právnických osob skutečně praktikuje"*.¹²² Je možné konstatovat, že právě Anglie 19. století a její anglosaský systém práva byl zrodem trestní odpovědnosti právnických osob a zároveň byl jakýmsi počátečním bodem rozvoje této problematiky, která se postupně přenesla na evropský kontinent a kde se postupně rozrůstala o nové teorie a poznatky. Britští autoři zpravidla člení historický vývoj do několika etap:

¹²⁰ Porov.: Perkins, M. R. Criminal law. Mineola: The Foundation Press Inc., 1969, s. 639.

¹²¹ Coffe, J. C. Jr. Corporate criminal liability: An Introduction and Comparative Survey. In: Eser, A., Heine, G., Huber, B. Criminal Responsibility of Legal and Collective Entities, Freiburg, i. B.: Max Planck Institute für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 1999, s. 13.

¹²² WELLS, Celia. Corporations and criminal responsibility. 2nd ed. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2001. ISBN 01-982-6793-2., s. 94.

a) "Do roku 1900 (vývoj korporátní struktury a důsledky tohoto vývoje pro odpovědnost)

b) 1900-1940 (vývoj jednotlivých forem zavinění a vznik tzv. Strict liability)

c) 1940 - současnost (vývoj teorie alter ego). "¹²³

Anglosaské trestní právo vychází při konstruování trestní odpovědnosti z principu „*actus non facit reum, nisi mens sit rea*“, přičemž delikt vyžaduje současné naplnění dvou podmínek a to vědomé konání nebo opomenutí porušující zákaz (*actus reus, voluntary act*) a subjektivní stav pachatele, který zhruba odpovídá kontinentálnímu pojetí viny nebo zavinění (*mens rea, guilty mind*). Tuto zásadu *mens rea*,¹²⁴ která původně vznikla pro potřeby individuální trestní odpovědnosti, prolomilo anglické právo dvěma výjimkami, jimiž je zdůvodněna též trestní odpovědnost právnických osob: *strict liability* a *vicarious liability*.¹²⁵

Ve 40. letech 20. století judikatura anglických soudů dospěla k závěru, že kromě „zástupné“, tedy nepřímé odpovědnosti právnické osoby existuje také přímá odpovědnost, často označovaná jako odpovědnost *alter ego*. Uvedená odpovědnost rozšiřuje rozsah trestních činů, které právnická osoba může spáchat. V praxi to může být jakýkoliv trestný čin, úmyslný i nedbalostní, spáchaný konáním i opomenutím. Tato široká koncepce našla svůj výraz nejen v judikatuře, ale i v zákonodárství.¹²⁶

Uplatnění anglického modelu trestní odpovědnosti právnických osob lze nalézt nejen na Evropském kontinentu, ale také ve Spojených státech amerických, v Kanadě nebo i v Austrálii, které aplikují více méně identický typ právní kultury. I v těchto zemích došlo k dílčím modifikacím tohoto institutu.¹²⁷

WELLS, Celia. *Corporations and criminal responsibility*. 2nd ed. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2001. ISBN 01-982-6793-2. 05, s. 87.

¹²⁴ K pojmu „mens rea“ viz blíže: Weigend, T. Zwischen Vorsatz und Fahrlässigkeit. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. 93 (1981), s. 673.

¹²⁵ *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xviii, 802 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4001-161. Str. 3

¹²⁶ Interpretation Act 1978, s. 5.

¹²⁷ FENYK, Jaroslav. Porov. Fenyk, J. Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law). In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 36-46. ISBN 978-808-9447-152. Str. 43,44

5.2. Historický exkurz kontinentálního právního systému

První náznaky k problematice trestní odpovědnosti právnických osob se na evropském kontinentě objevují koncem 19. a začátkem 20. století, a to v souvislosti s novými hospodářskými a sociálními jevy, především narůstajícím vlivu průmyslových a obchodních společností, v jejichž rukou se soustřeďovala obrovská ekonomická, a postupně i politická síla.

Tento vývoj byl reflektován v oboru právní filozofie polemikou se Savignyho teorií fiktivní existence právnických osob a novou koncepcí reálné subjektivity („*Theorie der realen Verbandspersönlichkeit*“), vypracovanou německým profesorem Otto von Gierkem.¹²⁸ Gierke dospěl k závěru, že o způsobilosti právnických osob projevovat svou vůli, jednat a nést trestní odpovědnost nelze mít pochybnosti. V oblasti trestněprávní vědy však v Německu nenalezla tato myšlenka žádnou oporu. Také spis francouzského právníka A. Mestre¹²⁹ z roku 1899 obhajující ideu trestní odpovědnosti právnických osob upadl v zapomnění.¹³⁰

Trochu vážněji se kontinentální Evropa se myšlenkou trestní odpovědnosti právnických osob až v roce 1929 na 2. mezinárodním kongresu trestního práva v Bukurešti v roce 1929 a ačkoliv byla generálním zpravodajem J. A. Rouxem¹³¹ nesměle podpořena, závěrem kongresu bylo přijetí konsensu o potřebě vytvoření sankčního aparátu, avšak nedošlo k přijetí konkrétních závěrů v podobě sankci.¹³²

S rostoucím vlivem právnických osob spolu s požadavky mezinárodních organizací ve druhé polovině 20. století téma trestní odpovědnosti právnických osob dále rezonovalo. Závěrem mezinárodního kongresu o trestní odpovědnosti právnických osob v komunitárním právu v roce 1979 v Mesnie byla podpora rozpoznávání trestní

¹²⁸ GIERKE, Otto. *Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung*. Berlin: Weidmann, 1887., s. 22 a násl.

¹²⁹ MESTRE, Achille. *Les personnes morales et le problème de leur responsabilité pénale*. Paris: Rousseau, 1899, 360 s..

¹³⁰ MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, Jan. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 76-98. ISBN 80-859-6368-X. str.86

¹³¹ Roux, J. A. La responsabilité pénale des personnes morales. In: AIDP – 2. Congrès international de droit pénal (Bucarest 1929). Actes du congrès. Paris : Librairie des juris-classeurs, 1930, s. 65–72.

¹³² Srovnej MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, Jan. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 76-98. ISBN 80-859-6368-X., str. 86 a MEDELSKÝ, Josef. Vývoj trestnej zodpovednosti právnických osôb. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 2014, č. 4, s. 87-90.

činnosti právnických osob za porušování komunitárního práva a doporučení členským státům přijetí sankčního systému, který bude v širším smyslu zahrnovat opatření trestněprávní povahy, administrativně povahy nebo opatření *suis generis*¹³³.

Prvním státem v kontinentální Evropě, který přijal zákon o trestní odpovědnosti, bylo Nizozemí v roce 1950, v roce 1976 byl pak novelizován do podoby, kterou známe v právním řádu i u nás.

V Evropě bylo trestání právnických osob v zemích s kontinentálním typem právní kultury přijímáno s následující chronologickou posloupností:

- 1) Nizozemí v roce 1950 (trestní sankcionování),
- 2) Island v roce 1972 (trestní sankcionování),
- 3) Portugalsko v roce 1984 (trestní sankcionování),
- 4) Německo v roce 1986¹⁷ (hlediska správní sankcionování),
- 5) Švédsko v roce 1986 (trestní sankcionování),
- 6) Norsko v roce 1991 (trestní sankcionování),
- 7) Francie v roce 1994 (trestní sankcionování),
- 8) Finsko v roce 1995 (trestní sankcionování),
- 9) Španělsko v roce 1995 (trestní sankcionování), změněné v roce 2010 z koncepce nepravé trestní odpovědnosti na koncepci pravé trestní odpovědnosti,
- 10) Dánsko v roce 1996 (trestní sankcionování),
- 11) Belgie v roce 1999 (trestní sankcionování),
- 12) Slovinsko v roce 1999 (trestní sankcionování),
- 13) Itálie v roce 2000/2001 (hlediska správní sankcionování),
- 14) Maďarsko v roce 2001 (trestní sankcionování),
- 15) Estonsko v roce 2001 (trestní sankcionování),

¹³³ Guardiola Lago, M. J., op. cit. sub 8, s. 37.

16) Řecko v roce 2001 (hlediska správní sankcionování),

17) Polsko v roce 2001 (hlediska správní sankcionování), změněné na trestněprávní v roce 2005,

18) Malta v roce 2002 (trestní sankcionování),

19) Švýcarsko v roce 2003 (trestní sankcionování),

20) Litva v roce 2003 (trestní sankcionování),

21) Chorvatsko v roce 2003 (trestní sankcionování),

22) Makedonie v roce 2004 (trestní sankcionování),

23) Lotyšsko v roce 2005 (trestní sankcionování),

24) Bulharsko v roce 2005 (hlediska správní sankcionování),

25) Rakousko v roce 2006 (trestní sankcionování),

26) Rumunsko v roce 2006 (trestní sankcionování),

27) Lucembursko v roce 2004 (trestní sankcionování),

28) Slovensko v roce 2010 (trestní sankcionování),

29) Česká republika v roce 2012 (trestní sankcionování).

Uvedené státy zavedli sankcionování právnických osob v podobě modelu trestněprávní odpovědnosti nebo v podobě modelu administrativního sankcionování. Zvolený model sankcionování, který je regulován buď správním právem nebo trestním právem, je založen na výběru konkrétního státu. "V oblasti komunitárního práva existuje určitý konsensus v oblasti sankcionování právnických osob. Nicméně, právní povaha sankcí není definována, a to především z důvodu různých právních tradic jednotlivých členských států, který ve většině akceptují dogmatickou zásadu *societas delinquere non potest*. "¹³⁴ Mezinárodní dokumenty nijak neukládají povinnost zavést sankcionování právnických osob výhradně trestněprávní nebo výlučně administrativněprávní úpravu.

¹³⁴ Guardiola Lago, M. J. *Responsabilidad penal de las personas jurídicas y alcance del art. 129 del Código penal*. Valencia: Tirant lo blanch, 2004, s 41–42.

5.3. Slovensko

Slovenská republika zavedla trestní odpovědnost právnických osob v roce 2010, když se Národní rada Slovenské Republiky dne 27.4. 2010 přijala zákon č. 224/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 224/2010 Z. z.“), za účelem zavést do právního pořádku Slovenské Republiky sankciovaní právnických osob prostřednictvím norem trestního práva, jestliže došlo v souvislosti s nimi ke spáchání trestného činu¹³⁵. Uvedený zákon nabyl účinnosti 1. září 2010.

Uvedeným zákonem byl Slovenskou republikou přijat model tzv. nepravá odpovědnost právnické osoby.

5.3.1. Legislativní vývoj sankciovaní právnických osob ve Slovenské republice

Ačkoliv trestní odpovědnost právnických osob byl do slovenského právního pořádku zaveden až v roce 2010, již dříve existovali pokusy o její zavedení. První pokus v roce 2004 zaváděl pravou trestní odpovědnost právnických osob. Čtvrtý pokus z roku 2008 již zaváděl nepravou trestní odpovědnost právnických osob. Uvedený návrh se promítl i do aktuální právní úpravy. V dalších odstavcích na jednotlivé návrhy zákonů zavádějících trestní odpovědnost právnických osob do právního pořádku Slovenské republiky.

Slovenská republika se k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob kromě jiného zavázala při jednáních o vstupu do Evropské unie. Během jednání Slovenská Republika přislíbila, že trestní odpovědnost právnických osob upraví v rámci rekodifikace trestního práva. Rekodifikací byl také zdůvodněn odklad její zavedení na období po vstupu do EU. Dále Slovenskou republiku podobně jako ostatní členské státy EU zavazovaly k zavedení sankciovaní právnických osob i předpisy EU, zejména Úmluva RE o praní peněz (1990), Úmluvu Rady Evropy o praní peněz a financování

¹³⁵ Parlamentná tlač č. 1487

terorismu (2005), rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie o uznávání peněžitých sankcí (2005) a rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie o uznávání konfiskací (2006), vyžadující uznání rozhodnutí cizích orgánů s trestněprávní povahou ve věcech peněžitých sankcí a propadnutí majetku vůči právnickým osobám orgány Slovenské Republiky¹³⁶.

Otázka zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se poprvé dostala do širší odborné diskuze v souvislosti s připravovanou rekonstrukcí trestního práva v roce 2004¹³⁷. Vládní návrh rekonstruovaného trestního zákona¹³⁸ obsahující ustanovení, které měli přinést pravou trestní odpovědnost právnických osob¹³⁹, byl předložen Národní radě Slovenské republiky dne 23. 4. 2004. V tomto první návrhu byla vytvořena konstrukce, že právní osoba může spáchat všechny trestné činy, které byly uvedené ve zvláštní části návrhu Trestního zákona, s výjimkou takových, které vyžadovali speciální subjekt. Navrhovaná právní úprava byla postavena na tzv. identifikační teorii.

Identifikační teorie vychází z představy personifikace právní osoby. V trestněprávním kontextu personifikace právní osoby naznačuje, že v době úmyslu páchat trestný čin a v době jeho spáchání je orgán právní osoby současně i právní osobou. Právní osoby v právním řádu Slovenské republiky vznikají jako soukromoprávní a veřejnoprávní subjekty rozhodnutím fyzických nebo právnických osob, které upraví svá práva na základě soukromoprávních předpisů, a to zákona č. 513/1991 Zb. Obchodní zákoník ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 40/1964 Zb. Občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.¹⁴⁰ Trestní zákon tak měl zavést originální trestní odpovědnost právnických osob za chybné a nesprávné jednání jejich vedení. Výjimkou z trestní odpovědnosti právnických osob by byl stát, státní orgány, obce a vyšší územní celky, a dále orgány místní samosprávy a vyšší územní celky.

¹³⁶ Srovnej: Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon; MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302.

¹³⁷ ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, s. 291

¹³⁸ Vládní návrh - Trestný zákon, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 656.

¹³⁹ Srov. Segeš, I.: Koncepcie trestnej zodpovednosti právnických osôb v slovenskom trestnom práve, *Právny obzor* 2002, č. 4, s. 329—332

¹⁴⁰ STRÉMY, Tomáš. Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010, 133 s. ISBN 978-808-0824-136.

Zavinění právnické osoby mělo být koncipováno jako širší než u fyzické osoby, neboť opačně by ztratilo svůj efekt, a mělo být založené na principu tzv. organizační viny, podle německého vzoru, resp. Přístupu, či výkladu, která znamená, že vedoucí osobnosti právnické osoby svoje jednání podřazují cílům a zájmům právnické osoby.¹⁴¹

Součástí návrhu byli tresty a ochranná opatření pro právnické osoby. Mezi tresty byly uvedeny tresty užívaných již v rámci trestání fyzických osob a to peněžní trest, trest propadnutí majetku, trest propadnutí věci a trvalý anebo přechodný zákaz vymezené činnosti. K těmto trestům pak patří i tresty speciální a to trvalé zrušení právnické osoby nebo její organizační složky a zákaz nebo omezení přijímat veřejné dotace nebo subvence nebo zákaz účasti na veřejné soutěži. Mezi ochranná opatření byly uvedeny ochranné opatření zabavení věci a dále bylo možno právnické osobě uložit dohled nad činností právnické osoby nebo její části.

Podle Ústavněprávního výboru NR SR by se zavedením odpovědností právnických osob kolektivní trest i pro zaměstnance právnické osoby, kteří nejsou odpovědni za protiprávní jednání statutárních orgánů. Jednalo by se o porušení zásady „ne dvakrát o té stejné věci“. Zároveň by se tím narušila v trestním právu do té doby zaručena rovnost trestněprávní odpovědnosti subjektů.¹⁴² Z tohoto důvodu byla podle názoru výboru potřeba do návrhu doplnit, že trestní odpovědnost právnické osoby se vztahuje i na osobu, která je oprávněná rozhodovat za právnickou osobu, která je oprávněna rozhodovat za právnickou osobu. Další kritizovanou částí návrhu z roku 2004 bylo, že právnické osoby měli být odpovědné za všechny trestné činy, kromě případů, kdy na spáchání trestného činu musí pachatel mít speciální vlastnost, způsobilost nebo postavení. Ministerstvo spravedlnosti při jednání o tomto návrhu vzalo na vědomí negativní připomínky podnikatelů, ale i odborné veřejnosti, načež předložilo zúžený návrh tak, že právnické osoby měly být odpovědné jen za trestné činy uvedené

¹⁴¹ MAŠLANYOVÁ, Darina. Úskalia trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 186-200. ISBN 978-808-9447-152.

¹⁴² MAŠLANYOVÁ, Darina. Úskalia trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 193. ISBN 978-808-9447-152. stejně v STRÉMY, Tomáš. *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010, s. 89 ISBN 978-808-0824-136

v VIII. a XII. hlavě zvláštní části návrhu, ale dále se předpokládala trestní odpovědnost za všechny trestné činy proti majetku. Po trvajícím nesouhlasu Ministerstvo spravedlnosti zúžilo rozsah trestných činů, za které je právnická osoba trestně odpovědná, na 24 vyjmenovaných trestních činů proti majetku a 102 jiných druhů trestních činů.¹⁴³

I přes veškerou snahu Ministerstva spravedlnosti se návrh setkal nejen s kritikou podnikatelů a odborné veřejnosti¹⁴⁴, ale zejména s velkou nevolí pocházející z řad poslanců Národní rady Slovenské republiky. Nakonec byl tehdejším ministrem spravedlnosti Danielem Lipšičem dne 8.2.2005 pro jeho zřejmou neprůchodnost v parlamentě stažen zpět.¹⁴⁵

Další legislativní snaha o zpracování trestní odpovědnosti právnických osob do Slovenského právního pořádku pokračovala i v roce 2006, a to krátce po nabytí účinnosti nového Trestního zákona. Do Národní Rady SR byly předloženy dva obsahově téměř shodné návrhy na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob¹⁴⁶, a to ve formě samostatného zákona. První byl návrh skupiny poslanců okolo bývalého ministra spravedlnosti Daniela Lipšiča¹⁴⁷ předložený NR SR dne 23. 2. 2006, druhý byl vládní návrh zákona předložený NR SR dne 24. 2. 2006¹⁴⁸ (schválený vládou dne 22. 2.2006). Přesto ani jeden z návrhů neprošel legislativním procesem v Národní radě

¹⁴³ STRÉMY, Tomáš. Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010, s. 90 ISBN 978-808-0824-136

¹⁴⁴ K tomu blíže: BALÁŽ, Pavel. K problematike zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb do našich trestných kodexov. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 177-185. ISBN 978-808-9447-152.; BURDA, Eduard a Lucia KURILOVSKÁ. Nedostatky v doterajších legislatívnych návrhoch trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 157-176. ISBN 978-808-9447-152.

¹⁴⁵ KOČAN, Štefan. Genéza trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, str. 315. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

¹⁴⁶ Srovnej JELÍNEK, J.: Trestní odpovědnost právnických osob. Linde, Praha, 2007, s. 161 nebo ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, str. 293

¹⁴⁷ Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 1523.

¹⁴⁸ Vládný návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov, tretie volebné obdobie, parlamentná tlač č. 1507.

Slovenské republiky. Oba dva návrhy vycházeli ze stejné koncepce. Skládaly ze tří částí - obecné části s hmotněprávními ustanoveními, řízení s. procesními ustanoveními a společných, přechodných a závěrečných ustanovení. Návrhy v ustanovení § 4 taxativně navrhovaly trestné činy ze zvláštní části trestního zákona, za které mohly být odpovědné právnické osoby. Ostatní části v zásadě vycházeli z návrhu přepracovaného trestního zákona s tím, že mezi tresty přibyl trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku.¹⁴⁹ Vládní návrh zákona upravoval rozsah trestní odpovědnost právnických osob výrazně zúženým způsobem, pokud jde o počet skutkových podstat trestných činů. Pracoval v podstatě jen se 44 skutkovými podstatami trestných činů, které vyplývaly pro Slovenskou republiku z mezinárodních dokumentů závazných pro Slovenskou republiku¹⁵⁰. Vzhledem k tehdejší politické situaci ani jeden z výše uvedených návrhů neprošel celým legislativním procesem.

V dubnu 2008 Ministerstvo spravedlnosti předložilo návrh novely Trestního zákona¹⁵¹ a trestního řádu¹⁵², kde nejdůležitějším přínosem navrhované úpravy Trestního zákona je dle důvodové zprávy zavedení sankcionování právnických osob, jestliže došlo v souvislosti s jejich činností ke spáchání trestního činu. Návrh vycházel z koncepce nepravé odpovědnosti právnických osob¹⁵³. Při nepravé trestní odpovědnosti však sankce nenazývají tresty, proto návrh počítal pouze se dvěma sankcemi a dvěma novými druhy ochranných opatření. To je zároveň nejvýznamnější změnou tohoto návrhu. Těmito ochrannými opatření bylo zabavení určité výšky finančních prostředků (§ 83a) a zabavení majetku (§ 83b). Vláda však nakonec uvedený

¹⁴⁹ ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, str. 294.

¹⁵⁰ Srovnej JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-807-2016-839. Str. 161; ČENTĚŠ, Josef a Ondřej PŘIKRYL. Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v trestnom zákone. In: *Dny práva - 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Edts.: J. NECKÁŘ, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, J. VALDHANS. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1689-1697. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: řada teoretická, sv. 337. ISBN 978-802-1047-334. Str. 1691 nebo ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, str. 294.

¹⁵¹ Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov predložený na rokovanie 91. schôdze vlády Slovenskej republiky 9. apríla 2008, číslo UV-6854/2008.

¹⁵² Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov predložený na rokovanie 91. schôdze vlády Slovenskej republiky 9. apríla 2008, číslo UV-6851/2008.

¹⁵³ k pojmu bližšie pozri napr. KRATOCHVÍL, V.: Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného. In *Právní obzor* 4/2002 s. 366.

návrh zákona ministerstva spravodlnosti neschválila a před Národní radu Slovenské republiky se návrh ani vůbec nedostal.¹⁵⁴

5.3.2. Současný zákon 224/2010 Z.z.

Až v roce 2010, po několikaleté snaze a několika pokusů o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do Slovenského právního pořádku se podařilo dne 27. dubna 2010 Národní radě Slovenské Republiky usnést na zákoně č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Prijetím uvedeného zákona se kromě Trestního zákona došlo ke změně Trestního řádu, a taktéž se změnily i další zákony související zákony¹⁵⁵. Zákon pak nabyl účinnosti k 1. září 2010. Obsahově pak vychází z návrhu ministerstva spravodlnosti z roku 2008 a je založený na koncepci nepravé trestní odpovědnosti právnických osob.

Použití koncepce nepravé trestní odpovědnosti právnických osob pak znamená, že právnickým osobám je možné uložit tzv. „kvazi trestněprávní“ sankci v trestní řízení vedené proti fyzické osobě, přestože trestněprávní odpovědnost v trestním zákoně vysloveně uvedena není. Podstatou ukládání těchto sankcí spočívá v odčerpávání majetkového prospěchu, jestliže pachatel jednal s úmyslem získat prospěch pro právnickou osobu.¹⁵⁶ Legitimním záměrem při postihu právnických osob za trestné činy fyzických osob je generální prevence.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Srovnej: ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, s. 291-298. Str. 294 nebo KOČAN, Štefan. Genéza trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky. JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, s. 310-319. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8. Str. 317

¹⁵⁵ zákon o správě a vymáhání soudních pohledávek, zákon o konkurzu a restrukturalizaci a zákon o rejstříku trestů

¹⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - stále otevřený problém. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUKODÉX, 2009, s. 106-113. ISBN 978-808-9447-152. Str. 112

¹⁵⁷ Srovnej MAŠLANYOVÁ, Darina. Úskalia trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava:

Pokud srovnáme dosavadní pokusy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do právního řádu Slovenské republiky (v letech 2004 a 2006), můžeme dojít k závěru, že Slovenská republika se vydala kompromisní¹⁵⁸ cestou nepravé trestní odpovědnosti právnických osob podle vzoru Španělska¹⁵⁹, které již od této koncepce ustoupilo přijetím zákona č. 5/2010 o trestní odpovědnosti právnických osob z 22. června 2010.

Mezinárodní závazky Slovenské republiky explicitně neurčují typ sankce z hlediska trestního práva.¹⁶⁰ Zákodárce v důvodové zprávě¹⁶¹ k novele zákona obhájil zavedení nepravé trestní odpovědnosti tak, že oproti zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob tím, že zavedení trestní odpovědnosti právnických osob není přípustné ve vztahu k zásadě individuální odpovědnosti za zavinění, k zásadě personality trestů a zároveň neschopnosti právnické osoby nést volní odpovědnost s možností výběru jednat v souladu s právem nebo proti právu.¹⁶²

Nejvýznamnější změnou, kterou nová právní úprava přinesla je, že trestního zákoníku přibyly dvě nové trestněprávní sankce v podobě ochranných opatření, a to zabavení peněžní částky a zabavení majetku.

Zabavení určené výše finančních prostředků se skládá z výroku soudu o tom, že nejprve se uloží finanční částka, na kterou by byla povinna právnická osoba reagovat

EUROKÓDEX, 2009, s. 186-200. ISBN 978-808-9447-152. Str. 196 nebo MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302. Str. 793 nebo Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z. str. 5

¹⁵⁸ MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302.

¹⁵⁹ podobně i ve Švedsku viz. Jalč, A.: Korupcia - trestnoprávny vývoj; rekodifikácia a trestná zodpovednosť právnických osôb. In: *Justičná revue*. Bratislava: Iura Edition 2005, s. 7. nebo

¹⁶⁰ MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302.

¹⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z.

¹⁶² Srovnej Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z. str. 4 nebo MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302. Str. 792

jejím uhrazením, a v případě neuhrazení se přikročí k výkonu uloženého ochranného opatření zabavením takto stanovené výše finančních prostředků.¹⁶³

Zabavení majetku se váže pouze na spáchání taxativně určených trestných činů, u kterých je, pokud by soud odsuzoval fyzickou osobu za jejich spáchání a prokázalo by se nabytí majetku z výnosů z trestné činnosti, povinný trest propadnutí majetku - výjimka z obligatorní aplikace tohoto pravidla se však na závažnost sankce a její možné důsledky připouštět bude.¹⁶⁴

Stejně jako zabavená finanční částka, i zabavený majetek připadne do vlastnictví státu, pokud soud nerozhodne jinak na základě mezinárodní smlouvy. V rozsahu, který patří právnické osobě při výkonu ochranného opatření zabavení majetku po ukončení konkurzního řízení, zabavení majetku postihuje:

- Výtěžek ze zpeněžení majetku,
- Majetek vyloučený ze soupisu majetku podstat,
- Majetek podléhající konkurzu, pokud nedošlo k zpeněžení majetku.¹⁶⁵

Uložení těchto ochranných opatření navrhne prokurátor návrhem na jejich uložení podaným na trestní soud ve věci, kde bylo zahájeno trestní stíhání ve věci. Návrh prokurátora nebude podmíněn žádnou vazbou na trestní stíhání fyzických osob. Bude se moci podat v okamžiku, pokud výsledkem šetření bude zjištění (prokázáno bez důvodných pochybností), že:

- a) řídicí (zastupování, rozhodovací a kontrolní úkoly) osoby zanedbali dohled a kontrolu a v důsledku tohoto zanedbání došlo ke spáchání trestného činu osobami podřízenými právnické osobě
- b) řídicí osoby (zastupování, rozhodovací a kontrolní úkoly) se dopustili trestného činu.¹⁶⁶

¹⁶³ Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z

¹⁶⁴ Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z

¹⁶⁵ KOČAN, Štefan. Genéza trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2013, s. 310-319. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z

V rámci vyšetřování nebude třeba zjistit, kdo spáchal trestný čin, a to bez ohledu na to, zda se v rámci trestního stíhání ve věci zjistí, kdo spáchal trestný čin, nebo se to nezjistí, a bude bez důvodných pochybností zjištěn závěr o skutečnostech uvedených v písmenu a) nebo v písmenu b), prokurátor je povinen podat návrh na ochranné opatření.¹⁶⁷

Vymezení podmínek pro ukládání ochranných opatření můžeme nalézt v § 83a a § 83b novelizovaného zákona.

5.3.3. Nový návrh trestní odpovědnosti právnických osob

Přestože Slovenská republika naplnila požadavek vyplývajících z mezinárodních předpisů, a to vyvodit v trestním řízení proti právnické osobě sankce trestní povahy a současně uznat trestní odpovědnost právnických osob za trestné činy fyzických osob jednajících jejím jménem (i když ji formálně právně nevyjádřila), neviduje využití těchto ustanovení v praxi. Od roku 2010, kdy novela zavádějící nepravou trestní odpovědnost vstoupila v účinnost, nedošlo dosud¹⁶⁸ k její aplikaci, a v trestním řízení nebyla na základě této úpravy postižena žádná právnická osoba.¹⁶⁹

Vzhledem faktické ne aplikaci a kritice zavedené trestní odpovědnosti právnických osob v právním pořádku Slovenské republiky došlo ze strany Ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky dne 19. prosince 2013 předložení návrhu samostatného zákona¹⁷⁰ do meziresortního připomínkového řízení (naposled dne 6. srpna 2014 předložen vládě). Touto navrhovanou úpravou by se do Slovenského právního pořádku zavedla koncepce pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

Koncepce pravé trestní odpovědnosti není na Slovensku neznámou záležitostí, již v letech 2004 a 2006 se vláda SR neúspěšně pokoušela o její zavedení. Současný návrh je tak zatím posledním pokusem o její zavedení.

Navrhovatel tuto koncepci odůvodnil tím, že současná koncepce nepravé trestní odpovědnosti neodpovídá požadavkům vyplývajících z Úmluvy OECD pro vyvození

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k zákonu 224/2010 Z.z

¹⁶⁸ Do konce roku 2013

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ze dne 19.12.2013

¹⁷⁰ Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19.12.2013

odpovědnosti právnických osob, Taktéž ani případnou koncepci administrativní odpovědnosti právnických osob nepovažuje navrhovatel za vyhovující, neboť by bylo nutné vytvoření nové hmotněprávní a procesní úpravy v oblasti správního práva a jeho provázání s trestním procesem s rizikem možné pochybnosti o ústavnosti tohoto řešení.¹⁷¹

Návrh zákona upravuje základy trestní odpovědnosti právnických osob, druhy trestů ukládaných právnickým osobám a postup orgánů činných v trestním řízení a soudů v trestním řízení proti právnickým osobám. V dalších článcích se navrhuje provedení novelizace značného počtu souvisejících zákonů. Ze systematiky návrhu je patrné, že předlohou je mu česká právní úprava, resp. zákon 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Nebude tedy překvapením, že úprava vyvození trestní odpovědnosti právnickou osobou v návrhu zákona vychází shodně českou právní úpravou¹⁷² z koncepce tzv. přičitatelnosti trestné činu právnické osobě. Z dikce ustanovení § 4 odst. 1 a odst. 2 návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov lze vyrozumět, že navrhovatel považuje právnickou osobu za způsobilý subjekt trestného činu. Přestože je tedy primárním subjektem trestného činu právnická osoba, ve skutečnosti se jí přičítá jednání jiného sekundárního subjektu – fyzické osoby, případně terciálního subjektu – zaměstnance právnické osoby.¹⁷³

Dle návrhu zákona jsou těmito sekundárními subjekty statutární orgány, člen statutárního orgánu, nebo jiná osoba, která je oprávněná jednat jménem nebo za právnickou osobu¹⁷⁴. Dále sem patří osoby, které u právnické osoby vykonávají řídicí nebo kontrolní činnost, a taktéž osoby vykonávající rozhodující vliv na řízení této právnické osoby¹⁷⁵. Za terciální subjekty¹⁷⁶, tedy skupinu osob odvozenou od

¹⁷¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ze dne 19.12.2013

¹⁷² Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

¹⁷³ Srovnej FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 31; JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8. Str. 68

¹⁷⁴ § 4 odst. 1 písm. a) návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

¹⁷⁵ § 4 odst. 1 písm. b) a c) návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

sekundární skupiny, lze považovat zaměstnance nebo osoby v podobném postavení při plnění pracovních úkolů¹⁷⁷.

Z návrhu zákona pak plyne, že trestní odpovědnost lze těmto právnickým osobám přiřítat, jestliže byl spáchán jednáním výše uvedených sekundárních subjektů za podmínky, že jednání bylo provedeno *v jejím zájmu, jménem právnické osoby* nebo *v rámci její činnosti nebo jejím prostřednictvím*¹⁷⁸, nebo jednáním zaměstnance za podmínky, že k němu došlo podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu výše uvedených sekundárních subjektů, a nebo proto, že výše uvedené sekundární subjekty nesplnily zákonné povinnosti v rámci dohledu a kontroly nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu¹⁷⁹.

Navrhovatel vymezil také vztah mezi odpovědností jednotlivými subjekty tak, že trestní odpovědnost primárního subjektu – právnické osoby není podmíněná zjištěním, zda je sekundární či terciální subjekt zakládající trestní odpovědnost primárního subjektu trestně odpovědná.¹⁸⁰ Zákon tak dává najevo určité odlišnosti zejména podmínek zakládající trestní odpovědnost dle zákona o trestní odpovědnosti osob a trestního zákoníku.

Dle české úpravy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je z trestní odpovědnosti právnických osob vyloučena Česká republika a územní a samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Navrhovaný zákon tento výčet rozšiřuje jiné státy a jejich orgány, mezinárodní organizace zřízené na základě mezinárodního práva veřejného a jejich orgány, právnické osoby, které jsou v čase spáchaní trestného činu zřízeny zákonem, a jiné právnické osoby, u kterých majetkové poměry jako dlužníka není možné uspořádat podle zvláštního předpisu upravující konkurzní řízení.¹⁸¹

¹⁷⁶ FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209. Str. 37

¹⁷⁷ § 4 odst. 1 písm. d) návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

¹⁷⁸ § 4 odst. 1 návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

¹⁷⁹ § 4 odst. 2 písm. c) návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

¹⁸⁰ § 4 odst. 4 návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov ze dne 19. 12. 2013

¹⁸¹ § 5 navrhovaného zákona

Navrhovaná právní úprava řeší i nástupnictví právnické osoby, kdy všechny úkony směřující ke změně¹⁸² právnické osoby budou od okamžiku zahájení trestního stíhání a vznesení obvinění proti právnické osobě podléhat souhlasu soudu.¹⁸³ Změnou právnické osoby se myslí sloučení, splynutí nebo rozdělení právnické osoby, převod jmění na společníka, změna právní formy a přemístění sídla právnické osoby do zahraničí.¹⁸⁴

Rozsah trestních činů, za něž právnická osoba odpovídá, je definován taxativním výčtem trestních činů¹⁸⁵ ve zvláštní části navrhovaného zákona. Seznam trestních činů zohledňuje jednak mezinárodní závazky Slovenské republiky, které jí vyplývají z mezinárodních nástrojů, jimiž je Slovenská republika vázána, jakož i závazky Slovenské republiky vyplývající jí z členství v Evropské unii. Seznam trestných činů, u kterých vzniká trestní odpovědnost právnické osoby je současně doplněn o ty trestné činy, u kterých je s ohledem na jejich povahu a na poznatky aplikační praxe jejich stíhání v zájmu Slovenské republiky.¹⁸⁶

Návrh zákona zná celkem 9 druhů trestů:

- Trest zrušení právnické osoby
- Trest propadnutí majetku
- Trest propadnutí věci
- Peněžní trest
- Trest zákazu činnosti
- Trest zákazu přijímání dotace a subvence
- Trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou fondy Evropské unie
- Trest zákazu účasti na veřejných zakázkách
- Trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku

Při určování druhu trestu a jeho výměry, a při ukládání ochranného opatření soud bude přihlížet mimo jiné k tomu, aby postihovaly pouze právnickou osobu tak, aby byl zajištěn jejich co nejmenší vliv na zaměstnance, na právem chráněné zájmy

¹⁸² Změnou sloučení, splynutí nebo rozdělení právnické osoby, převod jmění na společníka, změna právní formy a přemístění sídla právnické osoby do zahraničí

¹⁸³ § 7 odst. 1 spolu s § 25 odst. 2 navrhovaného zákona

¹⁸⁴ Důvodová zpráva k navrhovanému zákonu.

¹⁸⁵ § 3 navrhovaného zákona

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k návrhu zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ze dne 19.12.2013

poškozených trestným činem a věřitelů právnické osoby, jejichž pohledávky vůči trestně odpovědné právnické osobě vznikly v dobré víře a nemají původ nebo nesouvisí s trestným činem právnické osoby.¹⁸⁷

Trest zrušení právnické osoby bude soud ukládat obligatorně, pokud její činnost byla zcela nebo převážně využívána k páčání trestné činnosti. Soud bude moci tento trest též uložit, jestliže právnickou osobu odsuzuje za trestný čin, za který trestní zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody na dvacet pět let nebo trest odnětí svobody na doživotí. Důsledkem trestu je pak likvidace právnické osoby.

Trest propadnutí majetku soud uloží právnické osobě, pokud nabyla majetek alespoň ve značném rozsahu trestnou činností nebo z výnosů z trestné činnosti. Důsledkem trestu je pak vyhlášení konkurzu na právnickou osobu.

Peněžní trest bude moci soud uložit právnické osobě od 800 € do 1 600 000 €.

Trest zákazu činnosti bude spočívat vtom, že se právnické osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje vykonávat jeden nebo více předmětů podnikání nebo takové činnosti, na které je třeba zvláštní povolení, nebo jejichž podmínky upravuje zvláštní předpis.

Trest zákazu přijímat dotace nebo subvence bude spočívat v tom, že právnická osoba se během doby určené soudem nebude moci ucházet nebo přijmout veřejnou dotaci, subvenci, příspěvek nebo jiné plnění ze státního rozpočtu, z rozpočtu veřejnoprávní instituce, rozpočtu státního fondu, rozpočtu vyššího územního celku nebo rozpočtu obce.

Trest zákazu přijímat pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie znamená, že právnické osobě se během doby určené soudem zakáže ucházet se nebo přijmout pomoc a podporu poskytovanou z fondů Evropské unie podle zvláštního předpisu²⁾ nebo jiné plnění z fondů Evropské unie.

Zákaz účasti ve veřejných zakázkách bude spočívat v tom, že právnická osoba se během doby určené soudem nebude moci zúčastnit veřejných zakázek.

¹⁸⁷ § 11 navrhované zákona

Trest zveřejnění odsuzujícího rozsudku bude spočívat v tom, že odsouzená právnická osoba zveřejní na své náklady odsuzující rozsudek nebo soudem určenou část takového rozsudku v Obchodním věstníku nebo i v jiném soudem určeném veřejném sdělovacím prostředku nebo v jednom nebo více podnicích nebo organizačních složkách právnické osoby s uvedením názvu a sídla odsouzené právnické osoby. V odsuzujícím rozsudku, který má být zveřejněn, musí být před zveřejněním údaje umožňující identifikaci fyzické osoby a právnické osoby, která je odlišná od odsouzené právnické osoby, anonymizované.

6. Závěr

Trestné činy páchané právníky se bez nejmenších pochyb staly důležitým moderním tématem naší doby. Společenské dopady jednání právníků si vynutili změnu uvažování právních teoretiků a v řadě zemí i zásadní zásah do tradičních konceptů trestního práva.

Cílem této diplomové práce bylo přiblížit právní úpravu trestní odpovědnosti právníků zavedenou v právním pořádku České republiky a její srovnání v rámci mezinárodní komparace s právní úpravou tohoto institutu ve Slovenské republice. Ve své práci jsem se též podrobně věnoval legislativnímu vývoji obou republik.

Povinnost zavedení sankcionování právníků vznikla na základě závazků plynoucích z norem mezinárodního a evropského práva podobně jako všem členským státům Evropské unie. Mezinárodněprávní dokumenty však nestanovily způsob implementace sankcionování právníků, proto každý jednotlivý členský stát musel při implementaci těchto závazků do svého právního systému vybrat vhodnou koncepci odpovědnosti právníků. Česká Republika zvolila cestu pravé trestní odpovědnosti právníků, kterou zavedla samostatným zákonem č. 418/2010 Sb., o trestní odpovědnosti právníků a řízení proti nim. Naopak Slovenská republika zařadila do svého právního pořádku koncepci nepravé trestní odpovědnosti zákonem č. 224/2010 Z.z., ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a to pretože právní prostřední České Republiky i Slovenské Republiky má společný právní základ vycházející ze společných Československých předpisů publikovaných do zániku společné České a Slovenské Federativní Republiky ke dni 31. 12. 1993.

První návrh zákona byl zákonodárnému sboru Slovenské republiky předložen již v roce 2004, tedy ve stejnou dobu, jako v České republice. Oba dva návrhy přišli shodně s koncepcí pravé trestní odpovědnosti právníků, ale nakonec ani jeden nebyl schválen, a to z důvodu odporu odborné veřejnosti a stejně tak politického zastoupení k samotné možnosti sankcionovat právníky, nikoliv k návrhu jednotlivých úprav. V dalším legislativním vývoji se však již každá země vydala svou

koncepční cestou. Slovenská republika šla cestou koncepce nepravé trestní odpovědnosti právnických osob, která se po několika neúspěšných pokusech stala součástí jejího právního pořádku. Naproti tomu Česká republika se následně uchýlila ke koncepci administrativněprávního trestání právnických osob, ale návrh této úpravy neprošel vládou. Nakonec se však vrátila ke koncepci pravé trestní odpovědnosti právnických osob, kdy návrh této úpravy byl schválen do podoby současného předpisu.

Před tím, se budu zabývat hodnocením výhod a nevýhod jednotlivých koncepčních řešení, je třeba přiznat, že neexistuje žádná ideální teorie či koncepce pro vyvození trestní odpovědnosti právnických osob. Každá jednotlivá koncepce má svá pro a proti, a aby bylo možné dosáhnout praktické a efektivní aplikace, je nezbytné připustit určité kompromisy.

Pokud porovnáme obě koncepce s aplikační praxí, zjistíme, že na Slovensku po zavedené nepravé trestní odpovědnosti právnických osob nedošlo od doby jejího zavedení v roce 2010 k žádnému odsouzení právnické osoby. Co se týče České republiky, můžeme naopak konstatovat dobrou aplikovatelnost v praxi koncepce pravé trestní odpovědnosti právnických osob, přestože je v účinnosti teprve od roku 2012. Ze statistik nejvyššího státního zastupitelství pozvolné navyšování trestně stíhaných právnických osob, což koresponduje s tím, že orgány činné v trestních řízeních si poměrně dobře osvojily právní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, a podobně i soudy vzhledem k narůstajícím počtu odsouzených právnických osob.

Lze konstatovat, že koncepce nepravé trestní odpovědnosti se ukazuje jako spíše neefektivní, jak dokládá praxe Slovenska. To potvrzuje i praxe ve Španělsku, které bylo při zavádění nepravé trestní odpovědnosti pro Slovensko vzorem, a které ustoupilo od koncepce nepravé odpovědnosti právnických osob a přistoupilo ke koncepci pravé trestní odpovědnosti právnických osob.

Nakonec i pracovní skupina OECD je ve své hodnotící zprávě, se kterou nelze než souhlasit, vůči Slovensku velmi kritická a označuje platnou právní úpravu Slovenské republiky za úpravu konfiskací ve vztahu k právnickým osobám, a ne zavedení odpovědnosti právnické osoby podle trestního práva.

Ministerstvo spravedlnosti Slovenské republiky proto připravila návrh samostatného zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který je založený na

pravé trestní odpovědnosti právnických osob, kde vzorem navrhované právní úpravy je český zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. V současné době návrh zákona čeká ve vládě na projednání.

V České republice se právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob také vyvíjí. V současné době čeká na schválení novela zákona, kterým dojde k zásadní změně, co se týče rozsahu trestní odpovědnosti. Katalog trestních činů nebude jako dosud dán taxativním výčtem trestních činů, za které může být právnická osoba odpovědná, ale bude tento katalog vymezen negativním výčtem trestních činů, za které právnická osoba odpovědná nebude.

Závěrem této práce můžeme konstatovat, že trestní odpovědnost právnických osob má v současném světě své místo, i když nabourává současné dogma o individuální trestní odpovědnosti v kontinentálním Evropském právu. I přes dětské nemoci je současná česká právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob poměrně kvalitní, a lze očekávat, že tomu bude i na Slovensku po schválení návrhu zákona předloženým Ministerstvem spravedlnosti SR vládě dne 6. 8. 2014.

7. Resumé

Criminal offences committed by legal persons are without any doubt an important and modern current issue. Social impacts of legal persons' conduct have led to changes in the way of legal theorists' thinking, as well as to changes in traditional concepts of criminal law.

This Diploma Thesis concentrates on legal regulation of criminal liability of legal persons in the Czech legal order and on its comparison with the legal regulation of the same legal institute in the Slovak legal order.

The duty to establish criminal liability of legal persons arises from obligations of the international law and the European law. However, the international law legal regulations do not define the exact way of legal persons' criminal liability implementation; therefore every single member state have had to choose its own way of legal persons' criminal liability implementation into its legal order. The Czech Republic have chosen the conception of so called "genuine" criminal liability of legal persons, which was established by the separate Legal Act no. 418/2010 of the Collection of Laws of the Czech Republic.

On the contrary, the Slovak Republic have chosen the conception of so called "ungenuine" criminal liability of legal persons, namely by the Legal Act no. 224/2010 of the Collection of Laws of the Slovak Republic.

The first part of the Thesis explains some basic terms and principles of criminal law in general and it concerns on the legal institute of legal person itself, too. The subsequent chapters concentrate mainly on the historical development of legal persons' criminal liability implementation to the Czech legal order and the current legal regulation of legal persons' criminal liability. The Thesis also includes the comparison with foreign legal regulation with the stress on Slovak legal regulation of criminal liability of legal persons.

8. Seznam literatury

MESTRE, Achille. *Les personnes morales et le problème de leur responsabilité pénale*. Paris: Rousseau, 1899, 360 s.

KRATOCHVÍL, Vladimír et al. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-807-1790-822.

SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK a Dagmar CÍSAŘOVÁ. *Základy trestní odpovědnosti: podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Orac, 2003, 455 s. ISBN 80-861-9974-6.

HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxxiv, 792 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-807-1792-543.

BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta. Vedoucí práce Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I - Obecná část (§1 - 654): komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-807-4005-299.

HENDRYCH, Dušan. *Právnícký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

MICKLETHWAIT, John a Adrian WOOLDRIDGE. *The company: A Short History of a Revolutionary Idea*. New York: Modern Library, 2005, 227 s. Modern Library Chronicles. ISBN 978-081-2972-870.

HURDÍK, Jan. *Právnícké osoby a jejich typologie*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2003, 107 s. ISBN 80-717-9790-1.

FENYK, Jaroslav. Porov. Fenyk, J. Modely trestní odpovědnosti právnických osob v různých právních systémech (se zaměřením na systém common law). In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 36-46. ISBN 978-808-9447-152.

MEDELSKÝ, Josef. Vývoj trestnej zodpovednosti právnických osôb. *Trestněprávní revue*. 2014, roč. 2014, č. 4, s. 87-90.

GIERKE, Otto. *Die Genossenschaftstheorie und die deutsche Rechtsprechung*. Berlin: Weidmann, 1887, 1024 s.

ŠÁMAL, Pavel a Josef ČENTĚŠ. Právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. In: *Bratislavské právnické fórum 2013: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 1041-1058. ISBN 978-80-7160-365-8.

ŠIMOVČEK, Ivan a Tomáš STRĚMY. Trestná alebo správna zodpovednosť právnických osôb. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 37-51. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

MUSIL, Jan. Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In: MUSIL, Jan. *Pocta prof. JUDr. Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 76-98. ISBN 80-859-6368-X.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, 386 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

KORDÍK, Marek. Nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb podľa súčasnej právnej úpravy v Slovenskej republike a základ pravej trestnej zodpovednosti podľa pripravovaného návrhu zákona v SR. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 329-337. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

KORDÍK, Marek. Nepravá trestná zodpovednosť právnických osôb podľa súčasnej právnej úpravy v slovenskej republike a základ pravej trestnej zodpovednosti podľa pripravovaného návrhu zákona v SR. In: *Bratislavské právnické fórum 2013: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 979-983. ISBN 978-80-7160-365-8.

BOREC, Tomáš. Trestná politika štátu a zodpovednosť právnických osôb. In: *Bratislavské právnické fórum 2013: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, s. 930-932. ISBN 978-80-7160-365-8.

Bratislavské právnické fórum 2013: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2013, 1948 s. ISBN 978-80-7160-365-8.

JELÍNEK, Jiří. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - stále otevřený problém. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009.* Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 106-113. ISBN 978-808-9447-152.

KOČAN, Štefan. Genéza trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky. JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, s. 310-319. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.

ČENTĚŠ, Josef a Ondřej PŘIKRYL. Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v trestnom zákone. In: *Dny práva - 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity.* Edts.: J. NECKÁŘ, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, J. VALDHANS. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1689-1697. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: řada teoretická, sv. 337. ISBN 978-802-1047-334.

BALÁŽ, Pavel. K problematike zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb do našich trestných kodexov. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009.* Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 177-185. ISBN 978-808-9447-152.

MAŠLANYOVÁ, Darina. Úskalia trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009.* Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 186-200. ISBN 978-808-9447-152.

MEDELSKÝ, Jozef. Trestná zodpovednosť právnických osôb v slovenskom právnom poriadku. In: *Cofola 2011: the conference proceedings.* Eds: E. ŽATECKÁ, L. KOVÁČOVÁ, J. HORECKÝ, V. OMÁČKA. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 898-911. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity: řada teoretická, sv. 390. ISBN 978-802-1055-827.

BURDA, Eduard. Prečo nám trestní zodpovednosť právnických osôb naháňa hrôzu. In: *Dny práva - 2008: 2. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*. Edts.: J. NECKÁŘ, M. RADVAN, D. SEHNÁLEK, J. VALDHANS. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 1683-1688. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: řada teoretická, sv. 337. ISBN 978-802-1047-334.

STRÉMY, Tomáš. *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010, 133 s. ISBN 978-808-0824-136.

WELLS, Celia. *Corporations and criminal responsibility*. 2nd ed. Oxford [u.a.]: Oxford Univ. Press, 2001. ISBN 01-982-6793-2.

ZÁHORA, Jozef. Ukladanie trestných sankcií právnickým osobám v Slovenskej republike. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor tisku a public relations, 2010, roč. 43, č. 4, s. 291-298.

MIHÁLIK, Marek. Implementácia záväzkov slovenskej republiky v oblasti zodpovednosti právnických osôb za trestné činy fyzických osôb. In: *Days of public law: sborník abstraktů příspěvků z mezinárodní konference*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 784-796. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, sv. 316. ISBN 978-802-1044-302.

BURDA, Eduard a Lucia KURILOVSKÁ. Nedostatky v doterajších legislatívnych návrhoch trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, s. 157-176. ISBN 978-808-9447-152.

ZÁHORA, Jozef a Robert KERT. *Trestná zodpovednosť právnických osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej dňa 12. novembra 2009 = Die strafrechtliche Verantwortlichkeit von juristischen Personen : Tagungsband zur Internationalen Konferenz am 12. November 2009*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2009, 256 s. ISBN 978-808-9447-152.

ŠÁTEK, Martin. Trestná zodpovednosť právnických osôb v Slovenskej republike. In: MEDELSKÝ, Josef. *Aktuálne otázky trestnej zodpovednosti.: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Eurokódex, 2014, s. 120-128. ISBN 978-80-8155-034-8.

VLACHOVIČ, Ladislav. Trestná zodpovednosť právnických osôb v Slovenskej republike. In: MEDELSKÝ, Josef. *Aktuálne otázky trestnej zodpovednosti.: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Eurokódex, 2014, s. 160-170. ISBN 978-80-8155-034-8.

MEDELSKÝ, Josef. *Aktuálne otázky trestnej zodpovednosti.: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Bratislava: Eurokódex, 2014. ISBN 978-80-8155-034-8.

JELÍNEK, Jiří a Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2., aktualiz a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, 256 s. Komentátor. ISBN 80-875-7643-8.

FENYK, Jaroslav a Ladislav SMEJKAL. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209.

FENYK, Jaroslav. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xiii, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-209.

Sborník z mezinárodního semináře o hospodářské kriminalitě: příspěvky účastníků konference konané dne 25. února 1999 v rámci oslav 80. výročí vzniku a 30. výročí znovuoobnovení Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. 1. vyd. Editor Vladimír Kratochvíl. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 147 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: Řada teoretická, sv. 225. ISBN 80-210-2141-1.

LANTAJOVÁ, Dagmar et al. *Aktuálne otázky medzinárodného trestného práva v kontexte európskych a vnútroštátnych noriem*. 1. vyd. Trnava: Trnavská univerzita, 2012, 357 s. ISBN 978-808-0825-232.

KUCHTA, Josef. *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 17.4.2000 na Ministerstvu spravedlnosti ČR v Praze*. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 256 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně = Acta Universitatis Brunensis. Iuridica: Řada teoretická, 246. ISBN 80-210-2469-0.

CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003, 222 s. ISBN 80-720-1434-X.

Trestní odpovědnost právnických osob: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xviii, 802 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-807-4001-161.

FOREJT, Petr. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde Praha, 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.

ORLAND, Leonard. *Corporate criminal liability: regulation and compliance : 2006 Supplement*. 1st ed. New York: Aspen Publishers, 2006, 1 sv. (různé stránkování). ISBN 978-80-7357-720-9.

DAVID, Vladislav a Alexander NETT. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2007, ix, 345 s. Právo a společnost. ISBN 978-807-1795-629.

Osnova trestního zákoníku 2004-2006. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2006, xxii, 399 s. ISBN 80-717-9527-5.

ŠÁMAL, Pavel, Rudolf VOKOUN a Oto NOVOTNÝ. *Trestní právo hmotné*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 143 s. ISBN 978-807-3579-609.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde, 2007, 270 s. ISBN 978-807-2016-839.